

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Barbora Janečková
Homoparentalita a adopce dětí stejnopohlavními páry
Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Homoparentalita a adopce dětí stejnopohlavními páry vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Uherském Hradišti dne

.....

Barbora Janečková

Mé poděkování patří paní prof. JUDr. Milaně Hrušákové, CSc. za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování diplomové práce věnovala. Děkuji také své rodině, která mi byla oporou při celé době studia.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
ÚVOD	5
1 ZÁKLADNÍ POJMY	6
1.1 RODINA	6
1.2 HOMOSEXUALITA	6
1.3 HOMOPARENTALITA, HOMOPARENTALNÍ RODINA.....	7
1.4 HETEROSEXUALITA A HETEROSEXUÁLNÍ RODINA	7
2 HOMOPARENTÁLNÍ RODINA	8
2.1 HOMOPARENTÁLNÍ RODIČOVSTVÍ	9
2.1.1 Biologické a sociální rodičovství	10
2.1.2 Sdílené rodičovství	10
2.2 COMING OUT	11
2.3 MOŽNOSTI VZNIKU HOMOPARENTÁLNÍ RODINY.....	11
2.3.1 Pěstounská péče	11
2.3.2 Osvojení (adopce).....	12
2.3.3 Asistovaná reprodukce (umělé oplodnění)	12
2.3.4 Surogátní mateřství.....	14
2.4 DĚTI V HOMOPARENTÁLNÍCH RODINÁCH	16
3 PRÁVNÍ RÁMEC HOMOPARENTALITY V ČESKÉ REPUBLICCE	17
3.1 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY HOMOSEXUALITY	17
3.2 HOMOPARENTALITA A ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA A SVOBODY	18
3.3 REGISTROVANÉ PARTNERSTVÍ.....	19
4 PRÁVNÍ RÁMEC HOMOPARENTALITY V ZEMÍCH EVROPY.....	22
5 ADOPCE DĚTÍ STEJNOPOHLAVNÍMI PÁRY	24
5.1 STAV PRÁVNÍ ÚPRAVY V ČESKÉ REPUBLICCE	24

5.1.1	Individuální osvojení dítěte registrovaným partnerem	25
5.1.2	Osvojení biologického dítěte partnerem/partnerkou rodiče	27
5.1.3	Společné osvojení dítěte registrovanými partnery	29
5.2	STAV PRÁVNÍ ÚPRAVY V EVROPĚ	30
6	UZNÁVÁNÍ ROZHODNUTÍ CIZÍCH STÁTŮ O RODIČOVSTVÍ.....	35
	ZÁVĚR.....	41
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	42
	ABSTRAKT	47
	ABSTRACT	48
	KLÍČOVÁ SLOVA:	49
	KEY WORDS:	49

Seznam použitých zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavní soud
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

ÚVOD

Co je to rodina? Odpověď zůstává nejasná ze sociologického i právního hlediska. Rodina je tradičně vnímána jako skupina lidí příbuzných krví nebo manželstvím, zaměřena především na manželský pár, tvořený mužem a ženou, a jejich potomky. Vzhledem k současné sociální realitě se tento koncept stal zastaralým. Proto je stále nejasné, kdo a za jakých podmínek by se měl stát rodiči v právním smyslu.

Hlavním tématem diplomové práce je homoparentalita a rodičovství párů stejného pohlaví (homosexuálních párů). Jedná se o relativně nový pojem, který se postupně dostává do podvědomí lidí. Postupem času se mění vnímání a nahlížení veřejnosti na samotnou homosexualitu a tím se mění i její obsah. Jednou takovou velkou změnou je bezpochyby legalizování partnerských homosexuálních vztahů. V ČR byl v roce 2006 přijat zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který zakotvil možnost uzavření registrovaného partnerství pro páry stejného pohlaví, a tím došlo k zákonnému uznání homosexuální párů. I přesto homosexualita nadále rozděluje společnost na dva tábory.

V rámci diplomové práce se zaměřím na tzv. homoparentální rodiny (duhové rodiny), jedná se o „nový“ druh rodinného seskupení, které tvoří dvě dospělé osoby stejného pohlaví s homosexuální orientací (stejnopohlavní pár) a nezletilé dítě popř. děti. S tímto fenoménem se setkáváme především v posledních pár letech, a to díky mediím nebo různým nestátním organizacím a sdružením, které vystupují na podporu LGBT skupin.¹ Homoparentální rodiny se často setkávají s negativním přístupem a odporem společnosti a často na ně zapomíná i právní úprava. Jejich cesta k rodičovství bývá mnohdy složitá a zdlouhavá, ale i přesto část z nich vždy byli, jsou a budou rodiči.

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat právní úpravu homoparentality a adopce dětí stejnopohlavními páry v ČR. Uvést existující možnosti vzniku homoparentálních rodin a jejich úskalí, nastínit postoj evropských zemí k homoparentalitě. A v neposlední řadě zhodnotit, zda je současná právní úprava dostačující nebo je třeba právní úpravu novelizovat.

V rámci této práce si pokládám následující otázky:

Jaké existují možnosti vzniku homoparentálních rodin?

Jaký postoj zaujímá současná právní úprava ČR k homoparentálním rodinám?

Jsou případné legislativní změny žádoucí?

¹ LGBT je zkratka označující lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby.

1 Základní pojmy

Dříve než se budeme zabývat tématem diplomové práce, je třeba si definovat základní pojmy, které se v diplomové práci vyskytují a jsou pro dané téma stěžejní.

1.1 Rodina

Rodina je původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů.² „Rodina zajišťuje biologické potřeby, bezpečí, emoční zázemí, je prvním místem socializace a také místem, ve kterém se vytváří základy postojů názorů, hodnotových systémů, přístupu ke světu a ostatním lidem“.³

V literatuře nalezneme velké množství různých definic pojmu rodina. Sobotková (2007) definuje rodinu jako „Skupinu lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených vztahů. Členové jsou často (ale ne nutně) vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života v určitém úseku jejich životní cesty. Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emoční vazby, může být užíván pojem rodina, i když jde o nesezdaný pár, náhradní rodinu atd.“⁴

V českém právním řádu není pojem rodina obecně definován. Občanský zákoník pouze stanoví, že „rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,“⁵ Některé zvláštní zákony⁶ obsahují definici pojmu rodina, ale lze ji použít jen pro účely konkrétního zákona, který ji definuje, nejedná se o obecně použitelné vymezení rodiny.

1.2 Homosexualita

„Emoční a sexuální přitažlivost k osobám stejného biologického pohlaví. Je-li muž přitahován muži, obvykle se označuje jako gay, je-li žena přitahována ženami, užívá se označení lesba.“⁷

Pojem homosexualita poprvé použil v roce 1869 Karoly Benkert pro lásku muže a ženy k sobě totožného pohlaví. Ve středověku bylo toto chování označováno jako sodomie⁸ a nezřídky bylo trestáno smrtí. Homosexualita je jednou z variant sexuálního zaměření a sexuálního chování. Vyjadřuje „celoživotní, neměnný, nositelem nezpůsobený a nezvolený stav

² PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. 879 s.

³ KOHOUTEK, Rudolf. *Základy užité psychologie*. Akademické nakladatelství CERM, 2002. s. 544.

⁴ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vydání. Praha: Portál, 2007. s. 24.

⁵ § 3 odst. 2 písm. b) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Např. § 187 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, § 8a odst. 6 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

⁷ ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku* [online]. ochrance.cz, 14. května 2019 [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/VyzkumLGBT.pdf>.

⁸ sodomie označovala společensky neakceptovatelné sexuální chování.

*vylučné nebo převažující erotické či citové preference osob daného pohlaví.*⁹ Vyjadřuje tedy vztah homosexuálního muže k muži a vztah lesbické ženy k ženě. Většina obyvatelstva je orientována heterosexuálně, menšina pak na příslušníky stejného pohlaví.

1.3 Homoparentalita, homoparentální rodina

Homoparentalita je termín, kterým se označuje rodičovství dvou jedinců s homosexuální orientací, jež děti vychovávají, včetně různých forem náhradní rodinné péče. Může tak jít o dva muže nebo dvě ženy s homosexuální orientací vychovávající dítě. Homoparentalita je termínem relativně novým, pro laickou veřejnost takřka neznámým. Tento termín poprvé použili francouzští aktivisté ve druhé polovině devadesátých let dvacátého století.¹⁰

Odvozeným výrazem je homoparentální rodina, který zahrnuje takové rodinné modely nebo domácnosti, v nichž se nacházejí dospělé osoby stejného pohlaví, jež mají homosexuální orientaci, a obvykle nezletilé děti. Za terminologicky korektní je též považován výraz rodina homosexuálních partnerů.¹¹ Homoparentální rodiny svojí povahou narušují tzv. tradiční představy o rodičovství (gay otcové více než lesbické matky) a zároveň i koncept gay a lesbické identity, vnímané často jako bezdětné. Mohou být zakládány např. přivedením dítěte do vztahu z předchozího heterosexuálního vztahu, osvojením, svěřením do pěstounské péče nebo poručenstvím, umělým oplodněním či náhradním mateřstvím. Výchova dětí stejnopohlavními páry je společensky méně akceptována než samotné jejich soužití a ve veřejném diskurzu představuje kontroverzní téma.

1.4 Heterosexualita a heterosexuální rodina

Heterosexualita vyjadřuje sexuální orientaci a sexuální chování jedince. Heterosexualitou je označována emoční a sexuální přitažlivost k osobám odlišného pohlaví.

Heterosexuální rodina, je označení svazku muže a ženy (manželství), kteří spolu vychovávají dítě popř. více dětí. *„Z hlediska právního řádu je irelevantní, jakou má kdo v heterosexuální rodině sexuální orientaci, dokud splňuje požadavky stanovené příslušnými dotčenými právními předpisy tj. zejména pokud manželství trvá.*¹²

⁹ WEISS, Petr. PROCHÁZKA, Ivo. Homosexualita – příčiny, výskyt a „terapie“. *Vesmír*, 2010, roč. 89, č. 2, s. 121 – 123. Dostupné na <<https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2010/cislo-2/homosexualita-priciny-vyskyt-terapie.html>>.

¹⁰ POLÁŠKOVÁ, Eva. *Plánovaná lesbická rodina: klíčové aspekty přechodu k rodičovství*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 29.

¹¹ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny ...*, s. 13.

¹² BUREŠOVÁ, Kateřina. *Homoparentalita v aspektech práva*. Brno, 2013. Rigorózní práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta právnická.

2 Homoparentální rodina

Za typický rodinný model je považována takzvaná nukleární rodina¹³. Tedy rodina taková, kde rodičovský pár tvoří muž a žena (heterosexuální pár). Tato představa rodiny je zakořeněná kulturně a je historicky neměnná. Ve 20. století došlo ke změnám ve společnosti¹⁴, které se odrazily i ve změnách v rodině. Vznikají nové zkušenosti dětí i rodičů např. s rozvedenými rodiči, rodiči znovu sezdanými, kde jen jeden je biologickým rodičem dětí, s rodiči samo vychovávajícími (samoživiteli), rodiči pěstounskými, rodiči adoptivními, zkušenosti s různými formami ústavní péče (SOS vesničky, Klokánky, dětské domovy apod.) Dnes se tedy rodina ve své nukleární podobě velmi často rozpadá (rozchod, rozvod). Obsah toho, co nazýváme rodinou, se historicky proměňuje. Velmi často se setkáváme s modely rodin tzv. alternativními, mezi které se řadí i rodiny homoparentální.¹⁵

Homoparentální rodina boří mýty rodiny a rodičovství a častokrát je většinou vnímána jako bezdětná. Podstatná část populace je zastáncem tzv. tradiční rodiny, proto není pro homosexuální páry, toužící po rodině a dítěti, snadné svého cíle dosáhnout, jsou mnohokrát vystavováni odporu a tlaku veřejnosti. „*Opuštění striktního patriarchálního modelu, který vyžadoval zplození biologického následovníka, umožnilo spoustě mužů a žen vyjít na světlo se svojí neheterosexuální orientací. Ti, kteří jsou spíše homosexuální, pak mohou v posledních letech žít s partnerem opačného pohlaví. Tento druh vztahů umožňuje lidem s homosexuální orientací hlubokou intimitu a sexuální uspokojení.*“¹⁶ Stejnopohlavní páry jsou stejně schopné jako heterosexuální páry vytvářet milující, oddané vztahy a rovněž jsou stejně schopné vychovávat děti a vytvářet jim stabilní rodinné prostředí.¹⁷ Homoparentální rodiny jsou tvořeny buď dvojicí žen – leseb, nebo mužů – gayů, které společně vychovávají dítě popř. více dětí, model lesbických matek je ve společnosti častější. Dle Kutálkové (2015) je situace lesbických žen v otázce rodičovství v porovnání s gayi snazší, protože méně pochybují o své rodičovské roli.¹⁸ Podstatná část mužů dle Sokolové (2009) popírá svou touhu po rodičovství, protože jsou mnohokrát vystavováni tlakům ze strany společnosti, že gay rodičovství je něco

¹³ Nukleární rodina či též atomární rodina je pojem užívaný v sociologii a antropologii. Označuje se jím model soužití lidí, kdy v jedné domácnosti žije manžel, manželka a jejich děti.

¹⁴ Např. ropná krize, užívání drog a organizovaný zločin, nezaměstnanost.

¹⁵ SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homosexualita)*. Praha: Pasparta Publishing, s.r.o., 2016. s. 62.

¹⁶ ŠÍPKA, Magdaléna. *At žiji duhové rodiny*. [online] denikreferendum.cz, 11. července 2016 [cit. 19. prosince 2020]. Dostupné na <<https://denikreferendum.cz/clanek/23339-at-ziji-duhove-rodiny>>

¹⁷ *Brief of the American Psychological Association* [online]. supremecourt.gov [cit. 19. 12. 2020]. Dostupné na <https://web.archive.org/web/20190412074914/https://www.supremecourt.gov/ObergefellHodges/AmicusBriefs/14-556_American_Psychological_Association.pdf>.

¹⁸ KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu státu: situace homoparentálních rodin s malými dětmi*. Praha: Prague Pride, 2015. 70 s.

„zapovězeného, zvrhlého či směšného“.¹⁹ Tyto rodiny lze kvalifikovat na dva typy a to smíšené a plánované, pro smíšené homoparentální rodiny je typické, že vychovávají dítě popř. děti z předchozího heterosexuálního vztahu, pro plánované homoparentální rodiny je typické, že se dítě popř. děti rodí konkrétnímu homosexuálnímu páru (lesbickému páru).²⁰

Česká republika pojímá homosexualitu jako rovnoprávnou variantu sexuální orientace. Od roku 2006 platí zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, který umožňuje formalizaci partnerských vztahů homosexuálních jedinců, uzavření registrovaného partnerství. Otázka rodičovských práv partnerů a dětí vyrůstajících v homoparentálních rodinách však není legislativně řešena. Zákony výchovu dětí stejnopohlavními páry nezakazují, ani nijak nepodporují a specificky neupravují. „*Stávající legislativní rámec vznik a fungování homoparentální rodiny ve srovnání s rodinami heteroparentálními nechrání. Praxe navíc ukazuje, že legislativa vytváří bariéry, Ty tlačí lidi, kteří se chtějí stát rodiči či jsou rodiči sociálními, k obcházení zákonů, k jednání, při němž se pohybují v „šedých zónách“, ke zkoušení cest legislativně apod. V této souvislosti je potřeba zdůraznit, že nerovné postavení vytváří situace, které ohrožují nejen rodiče, ale především zájmy dětí.*“²¹

2.1 Homoparentální rodičovství

Podle Šulové (2007) je rodičovství trvalý vztah mezi dítětem a jeho pečovateli. Na rodičovství je třeba nahlížet komplexně, nejde jen o vlastní reprodukci, ale i o následnou dlouhodobou a soustavnou péči a výchovu dítěte popř. více dětí. Reprodukce sama o sobě rodičovství nevytváří, podstatou rodičovství je právě výchova a soustavná péče. Homosexuální páry mají několik možností, jak se stát rodiči, a to i přesto, že jejich cesta k rodičovství mívá některá úskalí, která heterosexuální muži a ženy řešit nemusí. I tak toho mají lidé bez ohledu na sexuální identitu, při snaze být či nebýt rodiči mnoho společného.

Homoparentální rodiny mohou být zakládány např. přivedením dítěte do vztahu z předchozího heterosexuálního vztahu, osvojením, svěřením do pěstounské péče nebo poručenství, umělým oplodněním či náhradním mateřstvím. Výchova dětí stejnopohlavními páry je společensky méně akceptována než samotné jejich soužití a ve veřejném diskurzu představuje kontroverzní téma. Rodičovství homosexuálních párů lze rozdělit na dva základní typy – rodičovství biologické a rodičovství sociální.²² „*Lesby a gayové jsou obecně mnohem otevřenější vůči tzv. sociálnímu rodičovství, zatímco pro lidi s heterosexuální identitou, a*

¹⁹ SOKOLOVÁ, Věra. Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství. *Sociologický časopis*, 2009, roč. 44, č. 1, s. 115 – 145.

²⁰ SEDLÁČKOVÁ, Anna. Máš radši maminku, nebo maminku? *Psychologie dnes*. 2011, č. 5, s. 12 – 15.

²¹ KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu ...*, s. 17.

²² SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homosexualita) ...*, s. 112.

částečně také pro bisexuály a bisexuálky, je rodičovství spojeno zejména s rodičovstvím biologickým“²³

2.1.1 Biologické a sociální rodičovství

V případě biologického rodičovství je dítě biologickým potomkem jednoho z partnerů/partnerek. Takové dítě se může do homosexuálního vztahu dostat dvěma způsoby. První způsob, jeden z partnerů/partnerek si přináší dítě z předchozího heterosexuálního vztahu, dítě má úředně pouze jednu matku nebo jednoho otce. Druhým způsobem je takzvaná plánovaná homoparentální rodina, především získání dítěte nějakou formou asistované reprodukce. Asistovaná reprodukce může být uskutečněna, buď na klinice asistované reprodukce, tato možnost není ovšem v České republice legální, nebo po „domácku“.²⁴

Pro rodičovství osob stejného pohlaví je zásadní rodičovství sociální, bez biologické vazby na dítě. Dle Slobody (2016) jsou sociálními rodiči ty osoby, které žijí ve společné domácnosti, vůči dítěti plní rodičovské role a zároveň dítě vnímá jako své blízké či svou rodinu. Sociálními rodiči jsou např. osvojitelé, pěstouni, partneři a partnerky rozvedených, ovdovělých biologických rodičů.²⁵

2.1.2 Sdílené rodičovství

Další formou rodičovství homosexuálních párů je sdílené rodičovství neboli tzv. multiple – parenting, Mužský a ženský neheterosexuální pár (příp. jedinec a pár nebo jedinec a jedinec) se dohodne o početí společného dítěte. Otcem a matkou je oficiálně vždy jen jeden z každého páru, dítě má dva biologické rodiče opačného pohlaví, de facto má čtyři (příp. tři) sociální rodiče.²⁶

V praxi se jím označují všechna rodinná uspořádání, ve kterých kromě biologického otce a matky přejímají rodičovské role i další lidé. Může tak jít o zmíněné rodiny vzniklé po rozvodu rodičů, ve kterých dítě žije střídavě s každým z nich a zároveň společně s jejich novými partnery. Řada dětí vyrůstá v rodinách gayů, leseb a transgender rodičů, které vznikly po rozpadu původního rodičovského páru. Podle psychologičky Hany Konečné, která se zaměřuje na etické aspekty rodičovství, existoval tento pojem svým způsobem odjakživa. Jeho význam

²³ VOHLÍDKOVÁ, Marta. MAŘÍKOVÁ, Hana. Bariéry rodičovství neheterosexuálních lidí v ČR. *Fórum sociální politiky*. 2019, č. 6, s. 20.

²⁴ SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homosexualita) ...*, s. 112-115.

²⁵ Tamtéž

²⁶ Tamtéž

se dnes ale rozšiřuje mimo jiné díky novým možnostem asistované reprodukce i společenskému uvolnění, směřujícímu k neobvyklým rodinným uspořádáním.²⁷

2.2 Coming out

Coming out je proces, kterým si procházejí všichni příslušníci menšinové sexuální orientace. Pochází z anglického slovo „*come out*“, které se překládá jako vyjít najevo, ukázat se, přihlásit se. Podstatou je, uvědomit si svou odlišnou sexuální orientaci (vnitřní coming out) a vystoupit s ní na veřejnost (vnější coming out).²⁸ Jde tedy o proces vnitřního uvědomění si své neheterosexuality a následné sdělování této informace okolí. Tento proces může být celoživotní či nedokončený. Jedinec musí neustále coming out zvažovat, popřípadě opakovaně realizovat, jelikož se během svého života ocitá v nových sociálních situacích a skupinách, které vyžadují heterosexuality (např. školní/pracovní kolektiv, na zájezdech, v nemocnicích apod.).²⁹

Homoparentální rodiny jsou v běžném životě často vystavovány coming outu. Dle Golombok (2015) se jedná o „kontinuální coming out rodiny“, kdy rodina musí v každodenním životě zvažovat, nebo realizovat coming out - sdělení, že dítě má rodiče stejného pohlaví nebo, že stejnopohlavní pár má dítě.³⁰ Velkou roli při zvažování toho, komu a do jaké míry dát informaci o rodinném uspořádání, hraje strach, aby tato informace nedopadla negativně na děti.³¹

2.3 Možnosti vzniku homoparentální rodiny

Stejnopohlavní páry mají několik možností jak se stát rodiči. V této kapitole nastíním všechny existující řešení, jak uspokojit touhy stejnopohlavního páru po dítěti. Ne všechny tyto možnosti mají legální zakotvení v právním řádu České republiky, ale považuji za důležité je zmínit, neboť některá z nich jsou uskutečnitelná v zahraničí. Jejich právní rámec bude rozebrán v následujících dvou kapitolách.

2.3.1 Pěstounská péče

Pěstounská péče je upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 958–970, a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o formu náhradní rodinné péče, při které pěstoun o dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat

²⁷ Šance dětem. *Sdílené rodičovství – když jedna máma a jeden táta nestačí*. [online]. sancedetem.cz, 8. října 2020 [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <<https://www.sancedetem.cz/sdilene-rodicovstvi-kdyz-jedna-mama-jeden-tata-nestaci>>.

²⁸ ZETÍKOVÁ, Michaela. *Jak přežít coming out*. [online] psychologie.cz, 5. března 2013 [cit. 22. prosince 2020]. Dostupné na <<https://psychologie.cz/jak-prezit-coming-out>>.

²⁹ SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homosexualita) ...*, s. 153.

³⁰ Tamtéž, s. 128.

³¹ KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu ...*, s. 25.

jeho záležitosti jen v běžných věcech a nemá k dítěti vyživovací povinnost. K výkonu mimořádných záležitostí (např. vyřízení cestovního dokladu) musí požádat o souhlas zákonného zástupce dítěte (zpravidla biologického rodiče dítěte), případně soud. Jedná se o institut, který by měl dítěti pomoci překlenout dlouhodobější složitá období v životě, kdy jeho vlastní rodina nemůže plnit svou základní úlohu.³²

Pěstounská péče může být individuální, kdy je dítě svěřeno do pěstounské péče jednotlivci, nebo společná, kdy je dítě svěřeno do společné pěstounské péče společným pěstounům, těmi mohou být pouze manželé. V České republice je pěstounská péče povolena pouze individuálně, stejnopohlavní páry nemohou žádat o společnou adopci. Registrované partnerství nevytváří zákonnou překážku, dítě může být svěřeno do pěstounské péče jednomu z registrovaných partnerů.³³ V zahraničí je společná pěstounská péče stejnopohlavních párů umožněna např. v Belgii, Dánsku, Finsku, Francii, Nizozemí, Norsku, Švédsku a na Islandu.

2.3.2 Osvojení (adopce)

Rozebráno v kapitole 6.

2.3.3 Asistovaná reprodukce (umělé oplodnění)

„Asistovaná reprodukce je široký pojem, lingvisticky jde o jakoukoliv pomoc neplodnému páru.“³⁴ Lze ji zjednodušeně definovat, jako medicínský zásah, který napomáhá lidskému rozmnožování. Asistovaná reprodukce se řadí mezi specifické zdravotnické služby. V současnosti oblast asistované reprodukce ovládla metoda „in vitro fertilizace“ (česky označována jako děti ze zkumavky). „Na sklíčku ve vhodném prostředí se prostě smísí vajíčka a spermie. K oplodnění a ke vzniku embrya (zárodku) tedy dojde mimo tělo ženy.“³⁵

Asistovanou reprodukci upravuje zákon č. 371/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o specifických službách“). Dle § 3 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách, se asistovanou reprodukcí rozumí „*metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchování, a to za účelem umělého oplodnění ženy a) ze zdravotních důvodů při léčbě její neplodnosti nebo neplodnosti muže, jestliže*

³²Pěstounská péče. [online]. nahradnirodina.cz [cit. 6. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.nahradnirodina.cz/pestounska-pece>>.

³³ POLÁŠKOVÁ, Eva. Plánovaná lesbická rodina ..., s. 38.

³⁴ ŠIMEK, Jiří. *Lékařská etika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2015. s. 169.

³⁵ Tamtéž.

1. je málo pravděpodobné nebo zcela vyloučené, aby žena otěhotněla přirozeným způsobem nebo aby donosila životaschopný plod, a

2. jiné způsoby léčby její neplodnosti nebo neplodnosti muže nevedly nebo s vysokou mírou pravděpodobnosti nepovedou k jejímu otěhotnění, nebo

b) pokud jde o potřebu časného genetického vyšetření lidského embrya, je-li zdraví budoucího dítěte ohroženo z důvodu prokazatelného rizika přenosu geneticky podmíněných nemocí nebo vad, jejichž nositelem je tato žena nebo muž.³⁶ V současnosti oblast asistované reprodukce ovládla metoda „in vitro fertilizace“ (česky označována jako děti ze zkumavky). Na sklíčku ve vhodném prostředí se prostě smísí vajíčka a spermie. K oplodnění a ke vzniku embrya (zárodku) tedy dojde mimo tělo ženy.³⁷

Asistovaná reprodukce je umožněna pouze heterosexuálním pářím, i nesezdaným, kteří mají potíže s početím. Zákon tedy nedovoluje asistovanou reprodukci u žen, které jsou bez partnera, tato skutečnost vyplývá z § 3 a § 6 odst. 1³⁸ zákona o specifických zdravotních službách. Bez porušení zákona o specifických zdravotních službách, nemůže tímto způsobem vzniknout homoparentální rodina na území ČR. „Přitom právě forma asistované reprodukce je důstojnou formou početí dítěte pro páry lesbické, která by garantovala zdravotní stav matky a kvalitu aplikovaného spermatu, teda dva atributy, které při domácím početí lesbické ženy nemají“³⁹ Asistovanou reprodukci pro lesbické páry nebo osamělé ženy umožňují např. Švédsko, Belgie, Velká Británie, Španělsko, Kanada, Mexiko, Austrálie a další.

Podle Nedbálkové (2011) je v zahraničních výzkumech asistovaná reprodukce nejčastěji zmiňovaná možnost vzniku rodičovství lesbického páru. Lesbické páry či osamělé ženy žijící v ČR často využívají služeb zahraničních klinik, kde je taková praxe legální, je to ovšem finančně nákladné.⁴⁰ Lesbické páry se snaží zákon ČR obcházet, a to například tak, že zaprou své partnerství, mnohdy schválně nevstupují do registrovaného partnerství a na kliniku asistované reprodukce přicházejí s mužem (např. kamarádem nebo příbuzným jedné z partnerek), který předstírá vztah a zájem o potomka. Není zde žádný požadavek na trvalost či legitimitu vztahu, je tedy možné, aby si osamělá či homosexuální osoba s sebou pro proceduru přivedla svého „dárce“.⁴¹ Existenci vztahu žadatelského páru nikdo nepřezkoumává. Tato

³⁶ Zákon č. 371/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ ŠIMEK, Jiří. *Lékařská etika ...*, s. 169.

³⁸ § 6 odst. 1 zákona č. 371/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů „Umělé oplodnění lze provést na základě písemné žádosti ženy a muže, kteří tuto zdravotní službu hodlají podstoupit společně (dále jen „neplodný pár“)“.

³⁹ BUREŠOVÁ, Kateřina. *Homoparentalita v aspektech ...*,

⁴⁰ KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu ...*, s. 19.

⁴¹ KONEČNÁ, Hana. Asistovaná reprodukce u single osob a homosexuálních párů. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2017, roč. 7, č. 1, s. 14.

forma sebou nese ten aspekt, že kolonka otce/druhého rodiče při narození dítěte zůstává zpravidla nevyplněna (možnost nápravy přiosvojením). Absence druhého legálního rodiče přináší větší nejistotu do životní situace rodiny a to ve chvílích, kdy jediný legální rodič není schopen vykonávat rodičovské povinnosti.⁴²

„*Domácí oplodnění*“ (self – insemination) je možností vytvoření rodiny bez návštěvy specializovaných klinik. Muž se stává dárcem spermatu, sperma je do těla ženy vpravováno bez odborné asistence, pomocí inseminační stříkačky. Může se jednat o konkrétního muže („známého“) nebo se jedná o anonymního dárce.⁴³

2.3.4 Surogátní mateřství

Surogátní mateřství neboli náhradní mateřství je jeden z postupů využívaných v oboru reprodukční medicíny. Jedná se o situaci, kdy je „*embryo biologických rodičů vloženo do dělohy náhradní matky, která je poté odnosi a porodí dítě pro biologické rodiče.*“⁴⁴ Náhradní matkou se rozumí žena, která odnosi a porodí dítě pro biologické rodiče, po narození dítěte se vzdá rodičovských práv a souhlasí s tím, že dítě poskytne biologickým rodičům k adopci. Rozlišujeme dva typy náhradního mateřství – úplné (tradiční) náhradní mateřství a částečné (gestační) náhradní mateřství. Při úplném náhradním mateřství dochází k mimotělnímu oplodnění, následně je embryo implantováno do dělohy náhradní matky, její role spočívá pouze v těhotenství. Oba rodiče mají k dítěti genetickou vazbu. Při částečném náhradním mateřství se využije vajíčko dárkyně. Náhradní matka podstoupí umělé oplodnění, při kterém se použije sperma oprávněného otce.⁴⁵ Toto je laicky označováno jako „*pronájem dělohy*“. Náhradní matka dítě obvykle neporodí zadarmo a přísluší jí patřičná odměna. K náhradnímu mateřství nemusí docházet vždy ze zjištěných důvodů, zejména mezi rodinnými příslušníky lze presumovat nezištnost a dobrou vůli.⁴⁶

Institut náhradního mateřství se především využívá v případech, kdy žena nemůže ze zdravotních důvodů dítě donosit a porodit. U lesbických páru většinou dochází k situaci, kdy vajíčka daruje jedna z partnerek a druhá partnerka dítě odnosi. U gayů se zde naskytuje možnost biologického rodičovství jednoho z partnerů.

„*V českém právu není zakotvena legální definice surogátního mateřství, v rámci vymezení tohoto pojmu můžeme nalézt různé definice. Důvodová zpráva k § 804 zákona č.*

⁴² SLOBODA, Zdeněk. *Dospívání, rodičovství a (homosexualita) ...*, s. 113.

⁴³ POLÁŠKOVÁ, Eva. *Plánovaná lesbická rodina ...*, s. 40.

⁴⁴ ŠUSTEK, Petr. HOLČAPEK, Tomáš. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

⁴⁵ KALVACH, Marian. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *In: Zdravotnictví a právo*. 2009, roč. 13, č. 7-8, s. 15.

⁴⁶ KUKLA, Lubomír a kolektiv. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Praha: Grada, 2016. s. 389.

89/2012 Sb., občanský zákoník, pouze uvádí, že se jedná o situaci, kdy se dítě narodí ženě, která není jeho biologickou matkou.⁴⁷ I přes to, že se důvodová zpráva k občanskému zákoníku zmiňuje o náhradním mateřství jako o případě, kdy se dítě narodí ženě, která není jeho biologickou matkou, i nadále platí stará římská zásada, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila (§ 775 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Vztahy mezi biologickou matkou a dítětem mohou být upraveny osvojením, co nejdříve po porodu je dítě osvojeno biologickou matkou a svěřeno do péče biologickým rodičům. Náhradní matka tedy je v roli matky „matrikové“ a je zapisována do rodného listu dítěte. Biologickým matkám je toto postavení odepřeno, ačkoliv jsou to právě ony, kdo by se o dítě rády staraly. Otázka otcovství při náhradním mateřství sebou nese taktéž některá úskalí a je upravena v občanském zákoníku (§ 776 – § 779). Je-li náhradní matka vdaná, použije se obecná úprava občanského zákoníku otcem – dítěte je manžel matky. Není-li vdaná, je otcem dítěte počatého umělým oplodněním muž, který dal k umělému oplodnění souhlas. V obou případech se jedná o vyvratitelné domněnky, a proto je možné za dodržení stanovených lhůt zákonem předpokládané otcovství popřít, popř. určit jako otce osobu jinou. Otcovství k dítěti tak může být určeno souhlasným prohlášením náhradní matky a biologického otce.⁴⁸

V České republice se náhradní mateřství realizuje od roku 2004 a stále nemá jasný legislativní rámec.⁴⁹ „Jediná zmínka o náhradním mateřství v současné právní úpravě ČR je v § 804 občanského zákoníku, který říká, že osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství. Listina základních práv a svobod, článek 2 odst. 3 říká, že každý může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Náhradní mateřství není v našem právním řádu nijak specificky regulováno – není ani výslovně povoleno, ani zakázáno.“⁵⁰

Náhradní mateřství má svá specifika, s ohledem na neúplnost právní úpravy se v podstatě jedná o smluvní vztah svého druhu mezi náhradní matkou a neplodným párem, ať už k uzavření dochází přímo nebo prostřednictvím reprodukční kliniky, která následně celý proces realizuje.⁵¹

⁴⁷ CIPRÝN, Štěpán. FLAŠÍKOVÁ, Lenka. *Náhradní mateřství v českém právu* [online]. pravni prostor.cz, 18. listopadu 2019 [cit. 12. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nahradni-materstvi-v-ceskem-pravu>> .

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ HOBZANOVÁ, Hana. Surogátní mateřství: mohou psychologické výzkumy svědčit pro přijetí v praxi? *Psychosom*, 2016, roč. 14, č. 3, s. 152 – 163.

⁵⁰ KUKLA, Lubomír a kolektiv. *Sociální a preventivní pediatrie ...*, s. 389.

⁵¹ VALC, Jakub. *Náhradní mateřství: na hraně nebo za hranou zákona?* [online]. epravo.cz, 17. prosince. 2020 [cit. 12. ledna 2021] Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-na-hrane-nebo-za-hranou-zakona-112249.html>> .

2.4 Děti v homoparentálních rodinách

V rodinách gayů a leseb v ČR vyrůstá mnoho dětí (dle Slobody minimálně 2 000 dětí⁵²). Některé se do stejnopohlavního vztahu již narodily, další přišly na svět do rodiny tvořené mužem a ženou, ale jeden z jejich rodičů má partnera nebo partnerku stejného pohlaví.

Dnes již víme, že rodičovské kompetence nejsou závislé na sexuální orientaci a děti z homoparentálních rodin prospívají srovnatelně s ostatními. Pro děti nebývá problém, že jeden nebo oba rodiče jsou gayové nebo lesby, ale heteronormativní a homofobní klima v jejich okolí a společnosti. Děti jsou vůči těmto negativním projevům zranitelnější, především v době rozpadu původního rodičovského páru, pubertě a dalších zátěžových situacích.⁵³ *„Homoparentální rodiny nejsou v České republice nijak viditelné jak ve veřejném prostoru, v reklamách, v televizních seriálech, tak i ve školních učebnicích. Veřejná prezentace různorodosti rodin (jeden rodič, stejnopohlavní pár, rekonstruovaná rodina apod.) by podle dětí, jejich rodičů i pracovníků OSPOD normalizovala různorodost rodinných uspořádání a učinila ji tak běžnou součástí společnosti. Reprezentace či prezentace LGBTQ osob či homoparentálních rodin v negativním světle jsou faktory, které vedou k posilování homofobie a sociálnímu vylučování LGBTQ lidí a jejich rodin ze společnosti“*⁵⁴

Určit přesný počet dětí žijících v homoparentálních rodinách v ČR je velice problematické a složité z několika důvodů. Jedním z důvodů je nedostatečné množství dat. Zásadním důvodem je skutečnost, že většina dětí se nachází mimo registrovaná partnerství. Podle dat Ministerstva vnitra měly osoby žijící v registrovaném partnerství k dubnu 2020 68 dětí. Tato data ovšem nepostihují případy tzv. sdíleného rodičovství. Počet dětí stejnopohlavních párů je tedy ve skutečnosti podstatně vyšší.⁵⁵

⁵² SLOBODA, Zdeněk. Tisková konference k výzkumu Sešívané rodiny, 20. 6. 2017.

⁵³ KUTÁLKOVÁ, Petra. *Sešívané rodiny: nový život zevnitř i zvenku*. Praha: Prague Pride, 2017. s. 32.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ *Známé neznámé registrované partnerství: statistiky RP v Česku po 14 letech* [online]. soc.cas.cz, 26. 6. 2020 [cit. 15. 1. 2021]. Dostupné na <<https://www.soc.cas.cz/aktualita/zname-nezname-registrovane-partnerstvi-statistiky-rp-v-cesku-po-14-letech>> .

3 PRÁVNÍ RÁMEC HOMOPARENTALITY V ČESKÉ REPUBLICE

„Sexuální orientace či genderová identita jsou intimní záležitostmi každého jednotlivce. Přesto se odedávna dostávají do oblastí zájmu společnosti, ale i medicíny, práva, etiky či náboženství.“⁵⁶

3.1 Vývoj právní úpravy homosexuality

Homosexualita byla v minulých dobách krutě trestána, zavrhována a kontroverzními způsoby léčena jako specifické duševní onemocnění. Československo patřilo ve 30. letech 20. století k nejliberálnějším a nejvyspělejším zemím světa. Již v této době se objevovali první tendence ke zrovnoprávnění sexuálních menšin, v letech 1931-1932 vycházel časopis Hlas sexuální menšiny. Intervence nacistického Německa a příchod komunismu zcela přerušily dřívější liberalizační tendence na kulturní a občansko-spoločenské úrovni, došlo k tabuizaci sexuální orientace a k téměř neprodyšné cenzuře v rámci tisku.⁵⁷ V Československu byl pohlavní styk s osobou téhož pohlaví postihován trestem odnětí svobody ještě začátkem 60. let minulého století. V 60. letech 20. století byla v Československu zrušena trestnost homosexuálního styku, trestným i nadále zůstal pohlavní styk osob stejného pohlaví, byla-li jedna z těchto osob zletilá, zatímco druhá z nich mladší osmnácti let. V minulých dobách byla homosexualita tabu a gayové a lesby často kvůli silnému odporu společnosti vstupovali do trvalých (někdy i manželských) vztahů s osobami opačného pohlaví.⁵⁸ V roce 1990 došlo ke zrovnoprávnění a ke sjednocení legální věkové hranice stejnopohlavního a různopohlavního styku na 15 let, tomu napomohlo nově vzniklé Sdružení organizací homosexuálních občanů v ČR (SOHO).⁵⁹ Ve stejném roce Světová zdravotnická organizace vyškrtla homosexualitu ze seznamu duševních onemocnění, v roce 1993 došlo k vyškrtnutí i v ČR. V roce 2001 vstoupil v platnost anti-diskriminační zákon, který zakazuje diskriminaci na základě sexuální orientace na pracovišti, tato právní úprava souvisela s přistoupením ČR do Evropské Unie v roce 2004. Po 17 letech úsilí vstoupil v ČR v roce 2006 v platnost zákon o registrovaném partnerství.

⁵⁶ Výzkum veřejného ochránce práv. *Být LGBT+ v Česku* [online]. ochrance.cz, 14. května 2019 [cit. 17. ledna 2021]. Dostupné na <https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>.

⁵⁷ PITOŇÁK, Michal. *Stručný vývoj postavení "homosexuality" (ne-heterosexuality) v Česku* [online]. *Queergeography.cz*, 17. srpna 2016 [cit. 24. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.queergeography.cz/strucny-vyvoj-postaveni/>>.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ SOHO – organizace na podporu českého gay a lesbického hnutí v letech 1991-2001, jejím nástupnickým sdružením se stala Gay iniciativa v ČR, které formálně ukončila svoji činnost po přijetí zákona o registrovaném partnerství v roce 2006.

3.2 Homoparentalita a základní lidská práva a svobody

Nejdůležitějšími dokumenty v oblasti základních lidských práv a svobod jsou Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a Úmluva o ochraně lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“). Ani v jednom z těchto dokumentů nenajdeme přímou zmínku o homoparentalitě, je třeba ji hledat v právech s ní souvisejících.

Listina v čl. 3 odst. 1 zaručuje rovnost v právech tak, že stanoví *„Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.“*⁶⁰ Jedná se o tzv. zákaz diskriminace. Dále Listina v čl. 7 odst. 1 zaručuje právo na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, právo soukromí můžeme chápat také jako právo člověka žít ve stejnopohlavním vztahu. Článek 10 odst. 2 Listiny garantuje právo na ochranu před neoprávněným zásahem do soukromého a rodinného života. Dle ÚS *„Právo na respekt k soukromému životu zahrnuje garanci seburčení ve smyslu zásadního rozhodování o osobě samém, včetně rozhodování o uspořádání vlastního života, což lze označit jako aktivní seberealizační komponent osobního seburčení. Za pasivní oblast soukromého života můžeme označit tu osobnostní sféru, která je imanentní samotnému lidství, jako je především lidská důstojnost, osobní čest, dobré jméno a také vnitřní potřeba sociálního kontaktu a sociálního začlenění.“*⁶¹ Některé sociální instituty nemusí kopírovat rodinný život, jako je myšlený zmíněnými dvěma články lidsko – právních dokumentů, aby i přesto požívaly ochranu práva na soukromí.⁶² Z toho vyplývá, že právo na vytvoření homoparentální rodiny není Listinou garantováno, je jí garantováno pouze právo na soukromí.

Jedním z nejdůležitějších evropských dokumentů je bezpochyby Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod, která byla vytvořena Radou Evropy. ČR je jednou ze signatářských zemí, podepsala ji v roce 1991, jako podmínku vstupu do Rady Evropy. Čl. 12 Úmluvy garantuje právo na uzavření manželství a založení rodiny. Tento článek Úmluvy ovšem poskytuje ochranu pouze tradiční formě rodiny tj. manželstvím osob opačného pohlaví. Pro homoparentalitu a soužití osob stejného pohlaví jsou stěžejní čl. 8 a čl. 14 Úmluvy.

⁶⁰ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku ČR, ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 6. března 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09.

⁶² WAGNEROVÁ, E., a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 280

Čl. 8 Úmluvy zaručuje právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Čl. 14 Úmluvy stanoví, že „*užívání práv a svobod přiznaných Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení*“. Zákaz diskriminace v čl. 14 Úmluvy výslovně neuvádí ve výčtu diskriminačních důvodů sexuální orientaci a navíc je aplikace čl. 14 Úmluvy omezena pouze na práva a svobody zaručené Úmluvou. V roce 2005 nabyl účinnosti Protokol č. 12 k Úmluvě, který představuje významný posun právního postavení homoparentálních rodin. Čl. 1 tohoto protokolu zakotvuje obecný zákaz diskriminace a na rozdíl od čl. 14 Úmluvy rozsah ochrany se vztahuje na širší okruh práv a svobod tj. nevztahuje se pouze na práva a svobody zaručené Úmluvou.

3.3 Registrované partnerství

Další důležitou otázkou související s homoparentalitou je možnost zákonného soužití homosexuálních párů. Po dlouhou dobu neměly homosexuální páry možnost uzavřít zákonný svazek. Ale v současné době existují dvě možnosti zákonného soužití homosexuálních párů. Může se jednat buď o stejnopohlavní manželství, které do práv a povinností odpovídá tradičnímu manželství muže a ženy nebo se jedná o zákonem uznaná partnerská soužití osob homosexuálně orientovaných (např. registrované partnerství), která se od tradičního manželství muže a ženy v mnohém odlišují.⁶³

V právním řádu ČR je od 1. července 2006 zakotven institut registrovaného partnerství (dále jen „*partnerství*“). Partnerství je upraveno zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Dle zákona se tedy jedná o trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví.⁶⁴ Partnerství vzniká projevem vůle dvou osob stejného pohlaví činěným formou souhlasného svobodného a úplného prohlášení těchto osob o tom, že spolu vstupují do partnerství. Prohlášení se činí před matrikářem na základě otázky, položené těmto osobám vstupujícím do partnerství, zda chtějí spolu vstoupit do partnerství. Dříve, než učiní prohlášení, osoby vstupující do partnerství výslovně uvedou, že jim nejsou známy okolnosti vylučující vstup do partnerství.⁶⁵ Do partnerství může vstoupit každý, komu to zákon o partnerství nezakazuje. Partnerem se rozumí osoba, která uzavřela partnerství.

⁶³ BOBEK, Michal. *Rovnost a diskriminace*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 265.

⁶⁴ § 1 odst. 1 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ Uzavření registrovaného partnerství [online]. mvcr.cz, 20. 8. 2020 [cit. 21. 1. 2021]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi.aspx>>.

Podmínkou vstupu do partnerství je, aby alespoň jedna z osob vstupujících do partnerství byla státním občanem České republiky. Osoby, které mají zájem vstoupit do registrovaného partnerství tak musí učinit před příslušným matričním úřadem v České republice. Nelze tak učinit před každým matričním úřadem, touto kompetencí disponuje „pouze“ čtrnáct matričních úřadů, jedná se o tzv. registrační matriční úřady, jejichž výčet najdeme v příloze č. 4 vyhlášky č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení.

Registrované partnerství není manželství. *„Registrované partnerství je sice institut podobný manželství, ale s nižším rozsahem práv a povinností. Český stát tím bohužel dává dost jasně najevo, že svazek dvou osob stejného pohlaví je něco méně. Z gayů i leseb žijících v dlouhodobých, stabilních vztazích tak dělá občany druhé kategorie“*.⁶⁶ Mezi manželstvími registrovaným partnerstvím tedy existuje mnoho rozdílů. Jedním z rozdílů je, že v registrovaném partnerství nevzniká společné jmění registrovaných osob. Tento institut by mohl registrovaným osobám ulehčit život, nemuseli by ke každému úkonu udělovat partnerovi plnou moc, jedná se také o výhodnější institut z hlediska daní. Registrovaní partneři nabývají majetek buď do svého vlastnictví každý zvlášť, anebo do podílového spoluvlastnictví. Pro případ zániku partnerství neexistuje žádná úprava vypořádání majetku.⁶⁷ Dalším rozdílem je neexistence nároku registrovaného partnera na vdovský/vdovecký důchod. Registrovaným partnerům taktéž nevzniká společné nájemní právo, musí uzavřít společnou smlouvu s pronajímatelem. *„Uzavřením manželství vzniká manželům také zákonem uznávaný vztah s příbuznými druhého manžela – tzv. švagrovství, naproti tomu při registrovaném partnerství podle zákona žádný vztah k rodině partnera nevzniká.“*⁶⁸ Registrovaní partneři nemají právo adoptovat dítě svého životního partnera. I po dlouhých letech soužití zůstává nebiologický rodič pro dítě oficiálně cizím člověkem.⁶⁹

V dnešní společnosti je vyvíjen tlak na to, aby se registrované partnerství zrovnoprávnilo s manželstvím. V mnoha státech světa je již homosexuálním párům umožněno vstupovat do manželství, aktuálně se jedná o 30 států (naposledy Kostarika), např. v Austrálii, Belgii, Ekvádoru, Finsku, Francii, na Maltě, v Německu, Norsku, Portugalsku, Rakousku,

⁶⁶ *Znáte rozdíl mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím? Možná budete překvapeni* [online]. praguepride.cz, 29. listopadu 2017 [cit. 21. ledna 2021]. Dostupné na <<https://praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/134-znate-rozdil-mezi-manzelstvim-a-registrovanym-partnerstvim-mozna-budete-prekvapeni>>.

⁶⁷ *Je to fér?* [online]. amnesty.cz, [cit. 23. ledna 2021]. Dostupné na https://www.amnesty.cz/lgbti/je-registrovane-manzelstvi-fer?gclid=EAIaIQobChMI3KTBwo7O7gIVidmyCh3-IQCtEAAYASAAEgIUZPD_BwE.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ *Znáte rozdíl mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím? Možná budete překvapeni* [online]. praguepride.cz, 29. 11. 2017 [cit. 21. 1. 2021]. Dostupné na <<https://praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/134-znate-rozdil-mezi-manzelstvim-a-registrovanym-partnerstvim-mozna-budete-prekvapeni>>.

Španělsku, USA atd.⁷⁰ V České Republice se vytvořila kampaň s názvem „Jsme fér“, která bojuje za manželství pro všechny. „*Požadavkem manželství si gayové a lesby nevyvíjejí žádné privilegium. Hlásí se pouze o stejné právo, které ostatní lidé dostávají automaticky. Zpřístupněním manželství pro páry stejného pohlaví nikdo nepřijde o svá práva, nikomu nevznikne škoda či újma.*“⁷¹ Od 1. července 2006 mohou stejnopohlavní páry v ČR vstupovat do státem uznaného registrovaného partnerství. Statistická data o české populaci včetně manželství, nesezdaných soužití, věku partnerů nebo jejich dětech pravidelně zveřejňuje Český statistický úřad, data o registrovaných partnerstvích jsou zpravidla přehlížena. V roce 2020 vydal Sociologický ústav AV ČR tiskový materiál ze dne 26. 6, který obsahuje data o registrovaném partnerství v ČR. Z registru Ministerstva vnitra vyplývá, že „*Od poloviny roku 2006 do konce roku 2019 vstoupilo v Česku do registrovaného partnerství celkem 3 625 párů. Během ledna až dubna 2020 to bylo dalších 49 párů (29 mužských a 20 ženských). Ovšem pouze 2 710 jich (k 1. 1. 2020) stále existovalo, jelikož 915 partnerství se za dobu od roku 2006 do konce roku 2019 rozešlo, resp. bylo zrušeno. Z dat ovšem nezjistíme, zda byla partnerství zrušena z důvodu úmrtí nebo z rozhodnutí partnerů či partnerek. Zhruba 300 osob v existujících RP jsou cizinci, z nichž polovinu tvoří Slováci a Slovenky.*“⁷²

V červnu 2018 předložila skupina padesáti poslanců Parlamentu ČR novelu občanského zákoníku, která by měla umožnit uzavírání manželství mezi stejnopohlavními páry. Toto téma rozděluje většinu politických stran, doposud Parlament ČR o návrhu novely občanského zákoníku nerozhodl.

⁷⁰ *Same-sex marriage around the world* [online]. pewforum.org, 28. září 2019 [cit. 24. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.pewforum.org/fact-sheet/gay-marriage-around-the-world/>>.

⁷¹ *Znáte rozdíl mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím? Možná budete překvapeni* [online]. praguepride.cz, 29. listopadu 2017 [cit. 21. ledna 2021]. Dostupné na <<https://praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/134-znate-rozdil-mezi-manzelstvim-a-registrovanym-partnerstvim-mozna-budete-prekvapeni>>.

⁷² VOHLÍDKOVÁ, Marta. *Znamé neznámé registrované partnerství: statistiky RP v Česku po 14 letech* [online]. soc.cas.cz, 26. června 2020 [cit. 25. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.soc.cas.cz/aktualita/zname-nezname-registrovane-partnerstvi-statistiky-rp-v-cesku-po-14-letech>>.

4 PRÁVNÍ RÁMEC HOMOPARENTALITY V ZEMÍCH EVROPY

Vývoj mezinárodního práva byl ovlivněn tradičním pojetím rodiny. Většina mezinárodněprávních instrumentů zaručuje právo založit rodinu osobám odlišného pohlaví – muži a ženě. Tradiční vnímání rodiny a rolí pohlaví v rámci rodiny se začíná měnit i na poli mezinárodního práva.

V minulosti byla v mnoha zemích EU homosexualita kriminalizována. Dekriminalizace homosexuálních styků započala ve Francii v roce 1791, kdy byla schválena nová ústava. Ve 20. století k dekriminalizaci homosexuálních styků přistoupila většina evropských zemí, k posledním zemím patří např. Albánie a Kypr.⁷³ V současné době je homosexuální styk legální ve všech členských státech EU. Postupně docházelo k odstraňování diskriminace z hlediska sexuální orientace. Klíčovou se stala Amsterodamská smlouva z roku 1999, kandidátské země museli před vstupem do EU učinit mnohá opatření a legislativní změny. V roce 2000 byla přijata rámcová směrnice o rovném zacházení na pracovišti a povolání, která zavazovala členské státy k přijetí zákonných opatření proti diskriminaci v pracovněprávních vztazích. Od roku 2003 je v EU postavena mimo zákon diskriminace osob na pracovišti na základě jejich sexuální orientace. Právní předpisy zavazují země EU k tomu, aby poskytovaly právní ochranu proti diskriminaci při ucházení se o pracovní místo, v rámci kariérního postupu a odborné přípravy, jakož i v záležitostech týkajících se pracovních podmínek, odměňování a propouštění.⁷⁴

Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) garantuje v čl. 12 právo mužů a žen na uzavření manželství a založení rodiny. Čl. 12 Úmluvy poskytuje ochranu pouze tradiční formě rodiny, tedy ochranu manželství mezi osobami opačného pohlaví. (podrobně kapitola 3.2). Dále je pro problematiku rodičovství a stejnopohlavních párů stěžejní judikatura ESLP. V případě *Marckx v. Belgie*⁷⁵ ESLP uvedl, že osaměle žijící osoba a její dítě nejsou o nic méně jednou z forem rodiny než jiné rodinné uspořádání. Tento rozsudek založil rovné postavení sezdaných a nesezdaných rodičů a dětí narozených v manželství i mimo manželství. Dalším případem je *Di Lazzaro proti Itálii*⁷⁶, který pojednával o ženě, která si chtěla osvojit dítě, v té době to italské právo umožňovalo pouze sezdaným osobám.

⁷³ BUREŠOVÁ, Kateřina. *Homoparentalita v aspektech práva*. Brno, 2013. Rigorózní práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta právnická.

⁷⁴ Zaostřeno na EU a rovnost LGBTI osob [online]. op.europa.cz, 1. února 2020 [cit. 18. března 2021]. Dostupné na <<https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/lgbti/cs/>>.

⁷⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. června 1979, *Marckx v. Belgie*, stížnost č. 6833/74.

⁷⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. července 1997, *Di Lazzaro proti Itálii*, stížnost č. 31924/96.

ESLP ve svém rozhodnutí uvedl, že neexistuje právo stát se rodičem a právo osvojit dítě není zaručeno ani čl. 8 ani čl. 12 Úmluvy. Úprava soužití homosexuálních párů v EU není jednotná, členské státy zaujímají různé přístupy. Vyskytují se zde tři modely: země, které umožňují manželství stejnopohlavním párům (tzv. stejnopohlavní manželství), země, které umožňují „jen“ registrované partnerství nebo jinou formu partnerského soužití stejnopohlavních párů a země, které se soužitím stejnopohlavních párů ve svých právních řádech vůbec nezabývají. Stejnopohlavní manželství označuje svazek mezi dvěma muži nebo dvěma ženami. Rovnost manželství pro stejnopohlavní páry jako první zavedlo Nizozemsko v roce 2001. Dalšími státy EU se zrovnoprávněním manželství jsou Severní Irsko (2020), Rakousko (2019), Malta (2017), Německo (2017), Irsko (2015), Finsko (2015), Lucembursko (2014), Skotsko (2014), Anglie a Wales (2013), Francie (2013), Dánsko (2012), Portugalsko (2010), Island (2010), Švédsko (2009), Norsko (2008), Španělsko (2005), Belgie (2003).⁷⁷ V zemích, které neumožňují manželství osob stejného pohlaví, ale zavedly určitou formu registrovaného partnerství. Forma registrovaného partnerství je legalizována v Chorvatsku, Česku, na Kypru, v Estonsku, Řecku, Maďarsku, Itálii, Slovinsku. V některých zemích se registrovaná partnerství považují za rovnocenná nebo srovnatelná s manželstvími. Všechny země, v nichž je uzákoněna možnost uzavřít sňatek stejnopohlavním párům, v zásadě uznávají registrovaná partnerství osob stejného pohlaví uzavřená v jiných zemích. I dnes najdeme v EU „pár“ států, jejichž právní řády neumožňují registrované partnerství, jsou jimi Bulharsko, Lotyšsko, Litva, Polsko, Rumunsko, Slovensko.⁷⁸

Příklad. *„Emma, belgická státní příslušnice, si v Belgii vzala Francouzku Carine. Když se později přestěhovaly do Itálie, protože tam Emma dostala místo, nebyly považovány za manželský pár, protože sňatky stejnopohlavních párů se v Itálii neuznávají. V Itálii nicméně existuje registrované partnerství osob stejného pohlaví, takže pro Emmu a Carine z italských zákonů vyplývají stejná práva, jako mají v Itálii registrovaní partneři.“⁷⁹*

⁷⁷ Rovnost manželství ve světě [online]. queergeography.cz [cit. 18. února 2021]. Dostupné na <<https://www.queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/rovnost-manzelstvi-ve-svete/>>.

⁷⁸ Registrované partnerství [online]. europa.eu [cit. 18. února 2021]. Dostupné na <https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_cs.htm>.

⁷⁹ Tamtéž.

5 ADOPCE DĚTÍ STEJNOPOHLAVNÍMI PÁRY

Adopce a osvojení jsou synonyma, v českém právním řádu se setkáváme pouze s pojmem osvojení. Adopce byla dříve vnímána jako jedna z forem náhradní rodinné péče, dnes ji považujeme za formu rodičovství. Při adopci manželé či jednotlivci přijímají z hlediska práva dítě za vlastní a získávají plnou rodičovskou zodpovědnost. „*Účelem a cílem samotného osvojení je vznik takového právního vztahu mezi osvojitelem a osvojencem, který je mezi rodiči s dětmi a vytvoření stabilního a harmonického prostředí pro příznivý citový, duševní a fyzický vývoj dítěte.*“⁸⁰ Zásadním právním předpisem upravující institut adopce v ČR je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (§ 794–845). Adopci v ČR dále upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který v hlavě IV. stanoví konkrétní podmínky a průběh osvojení a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví postup soudu v rámci řízení o osvojení.

5.1 Stav právní úpravy v České republice

Podle občanského zákoníku se adopcí (osvojením) rozumí přijetí cizí osoby za vlastní.⁸¹ Předpokladem je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo alespoň základy takového vztahu.⁸² Jedná se o tzv. právní rodičovství, mezi osvojencem a osvojitelem neexistuje biologický vztah rodič-dítě.⁸³ Ze zákona se osvojitel popřípadě osvojitelé zapíší do matriky jako rodič/rodiče dítěte. Osvojením rovněž vzniká příbuzenský vztah osvojence k ostatním členům osvojitelovi rodiny. Veškerá vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a jeho původní rodinou osvojením zanikají. Dítě získává příjmení osvojitelů. Zákon rozlišuje osvojení nezletilého a zletilého. Při osvojení nezletilého zákon stanoví podmínky, které je nutné dodržet. Osvojení nezletilého musí být v souladu s jeho zájmy⁸⁴ a z činností souvisejících se zprostředkováním osvojení nesmí nikdo získat nepatřičný zisk.⁸⁵ Osvojení představuje závažný zásah do života nezletilého, proto je třeba dbát na to, aby k takovému zásahu docházelo pouze tehdy, pokud je to v souladu s jeho nejlepším zájmem. „Nejlepší zájem dítěte“ je neurčitý právní pojem, který není nikde v právním řádu ČR

⁸⁰ Institut osvojení dítěte a podmínky osvojení [online]. epravo.cz, 13. června 2001 [cit. 9. února 2021]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/institut-osvojeni-ditete-a-podminky-osvojeni-9055.html>>.

⁸¹ § 794 OZ.

⁸² § 795 OZ.

⁸³ SEDLÁK, Petr. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 599 – 601.

⁸⁴ § 795 OZ

⁸⁵ § 798 OZ

definován, jeho obsah se bude konkretizovat při rozhodování jednotlivého případu. Jako jednu z podmínek osvojení zákon uvádí také přiměřený věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem, zpravidla nesmí být menší než šestnáct let.⁸⁶

Občanský zákoník vymezuje i osobu osvojitele, stanoví, kdo se jím může stát. Osvojitelem se tedy může stát zletilá osoba, která svými vlastnostmi a způsobem života zaručuje, že bude dobrým rodičem pro osvojované dítě.⁸⁷ Podle zákona se osvojiteli popřípadě osvojitelem mohou stát manželé, jeden z manželů nebo popřípadě i jiná osoba.⁸⁸ Na základě toho rozlišujeme, zda se jedná o osvojení individuální nebo osvojení společné popřípadě osvojení partnerské.⁸⁹ Společným osvojením se rozumí osvojení dítěte oběma manžely, ani jeden z manželů není biologickým rodičem osvojovaného dítěte. Partnerským osvojením se rozumí osvojení biologického dítěte partnera či manžela druhým z páru. Partnerské osvojení biologického dítěte registrovaného partnera druhým registrovaným partnerem u nás není možné, i přes snahy některých poslanců, kteří usilovali o zavedení tohoto institutu novelou zákona. Společné osvojení je upřednostňováno zákonodárcem z důvodu zájmu dítěte vyrůstat v úplné rodině ve standartním pojetí.⁹⁰ Individuálním osvojením se rozumí případ, kdy je dítě osvojováno pouze jedinou osobou. Dítě může osvojit, jak osoba žijící mimo jakýkoli státem uznaný partnerský vztah, bez ohledu na její sexuální orientaci, tak i jedna osoba z manželského páru. Od roku 2016 může v ČR individuálně osvojit cizí dítě i jeden z registrovaných partnerů. Tyto typy osvojení budou dále v diplomové práci podrobně rozebrány.

5.1.1 Individuální osvojení dítěte registrovaným partnerem

Osvojení dítěte jedním registrovaným partnerem je v ČR umožněno ode dne 28. června 2016, kdy byl vyhlášen náleží Ústavního soudu spis. zn. Pl. 7/15, kterým bylo zrušeno ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „ZRP“).

Právní úprava individuálního osvojení před zásahem Ústavního soudu vycházela zejména z ustanovení § 800 odst. 1 občanského zákoníku, které říká, že výjimečně může dítě osvojit i „jiná“ osoba. Jinou osobu občanský zákoník blíže nspecifikuje, kromě požadavků na osobu osvojitele obsažených v ustanovení § 799 občanského zákoníku. Jinou osobu blíže specifikuje důvodová zpráva k ustanovení § 800 občanského zákoníku, ze které vyplývá, že jinou osobou

⁸⁶ § 803 OZ.

⁸⁷ § 799 odst. 1 OZ.

⁸⁸ § 800 odst. 1 OZ.

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 14. června 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, bod 34.

⁹⁰ Tamtéž bod 22.

se rozumí osoba žijící mimo jakýkoli zákonem uznaný svazek. K tomu i ustanovení § 3020 občanského zákoníku určující, které části zákoníku o manželství a právech a povinnostech manželů platí obdobně též pro registrované partnery, vypouští část druhou, kde je upraveno osvojení. Samotná úprava v občanském zákoníku tedy přímo nevylučovala a ani dnes nevylučuje osvojení registrovaným partnerem.⁹¹ Přímý zákaz individuálního osvojení registrovaným partnerem obsahoval až § 13 odst. 2 ZRP, který stanovil, že trvajícím registrovaným partnerstvím brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte. *„V praxi tak docházelo k rozporuplné situaci, kdy na jedné straně zákonodárce registrovanému partnerovi neumožňoval, aby si dítě osvojil, na druhou stranu mu však v §13 odst. 3 ZRP ukládal povinnost pečovat o dítě druhého partnera. Kdyby tedy bylo jeho záměrem, aby děti vůbec nebyly vychovávány homosexuálními osobami, musel by zákonodárce zcela vyloučit možnost jejich osvojení jedincem, tedy jakoukoli jinou osobou.“*⁹²

Ustanovení § 13 odst. 2 ZRP dlouhou dobu obsahovalo výslovný zákaz osvojení ve vztahu k registrovaným partnerům. Toto ustanovení bylo účinné od 1. července 2006, kdy účinnosti nabyl taktéž ZRP, ve kterém je obsaženo. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu byli registrovaní partneři vyloučeni z možnosti osvojení z důvodu toho, že je preferována náhradní výchova heterosexuálním párem – mužem a ženou. Tímto byli stejnopohlavní páry zákonem nepřímo nuceni, aby své vztahy neformalizovaly v podobě registrovaného partnerství. Městský soud v Praze podal návrh na zrušení §13 odst. 2 ZRP Ústavnímu soudu. Tento soud se zabýval žalobou muže, který žije v registrovaném partnerství a nebyl zařazen do evidence žadatelů vhodných stát se osvojitelem, protože takovou možnost výslovně zapovídá ustanovení § 13 odst. 2 ZRP. Městský soud v Praze se domníval, že předmětné ustanovení je diskriminační a protizákonné a proto řízení o žalobě přerušil a věc předložil Ústavnímu soudu. Ústavní soud ČR dne 28. června 2016 rozhodl, že ustanovení § 13 odst. 2 ZRP je protiústavní a došlo k jeho zrušení. *„Ústavní soud vychází především ze skutečnosti, že neexistuje základní právo na osvojení dítěte, a to na ústavní úrovni a ani na úrovni mezinárodních závazků České republiky. Současně Ústavní soud akceptuje značnou volnost, kterou má zákonodárce při úpravě vztahů mezi stejnopohlavními partnery. Není totiž dáno ani základní právo na uzavření sňatku (resp. registrovaného partnerství) mezi osobami stejného pohlaví a proto je věcí politického*

⁹¹TOMANOVÁ, Veronika. Moderní rodina aneb osvojení registrovanými partnery [online]. epravo.cz, 9. srpna 2016 [cit. 20. března 2021]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/moderni-rodina-aneb-osvojeni-registrovanymi-partnery-102549.html>>.

⁹² Tamtéž.

rozhodnutí zákonodárce, zda vůbec a jakým způsobem tento vztah upraví. Ústavní soud samozřejmě nemůže přehlížet, že v současnosti dochází k zásadním změnám ve způsobu soužití osob, že na rozdíl od tradičního pojetí rodin, předpokládajícího společný život více generací, žije stále více osob samostatně (tzv. singles), počet nesezdaných párů se přibližuje počtu párů sezdaných a rozvod manželství je vnímán jako něco téměř přirozeného. Ústavní soud před těmito jevy nemůže „zavírat oči“, na druhé straně však zdůrazňuje, že nespatřuje sebemenší rozumný důvod, pro který by i on sám měl k erozi tradičního pojetí rodiny a její funkce jakkoliv aktivně přispívat.⁹³ Dále Ústavní soud dospěl k závěru, že „napadené zákonné ustanovení odporuje právu na lidskou důstojnost. Pokud je totiž založeno na tom, že z určitého práva vylučuje určitou skupinu osob jen proto, že se rozhodly uzavřít registrované partnerství, činí z nich de facto jakési osoby „druhé řádu“ a dává jim bezdůvodně určité stigma, které evokuje představu o jejich méněcennosti, zásadní odlišnosti od ostatních a zřejmě i o neschopnosti se – oproti osobám jiným – náležitě postarat o děti.“⁹⁴

Individuální osvojení je tedy jedinou možností v platném právním řádu ČR, jak se registrovaný partner může stát osvojitelem. Tento institut sebou nese i mnohá úskalí. Například zemře-li rodič, který je registrovaným partnerem a byl osvojitelem dítěte, nebo se partnerství rodiče s druhým registrovaným partnerem rozpadne, hrozí dítěti „vytržení“ ze známého prostředí a oddělení od osoby blízké, ke které si vybuchovalo citový vztah.⁹⁵ Jiná situace nastává v případě, kdy zemře partner rodiče a dítě se nestává dědicem této osoby, neboť není jeho potomkem v právním slova smyslu.

5.1.2 Osvojení biologického dítěte partnerem/partnerkou rodiče

Osvojení biologického dítěte partnerem/ partnerkou rodiče je též označováno jako tzv. přiosvojení. Jedná se o možnost osvojení dítěte, aniž by došlo k zániku jeho příbuzenského poměru mezi osvojencem a biologickým rodičem, a taktéž mezi osvojencem a příbuznými biologického rodiče.⁹⁶ Při všech dalších typech osvojení dochází k zániku příbuzenského

⁹³ *Pouhá skutečnost, že osoba žije v registrovaném partnerství nemůže být překážkou osvojení dítěte* [online]. bulletin-advokacie.cz, 29. června 2016 [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/pouha-skutecnost-ze-osoba-zije-v-registrovanem-partnerstvi-nemuze-byt-prekazkou-osvojeni-ditete>>.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. s. 33-34.

⁹⁶ § 833 odst. 2 OZ

vztahu. Cílem přiosvojení je především vytvoření právních vazeb odpovídajících sociálnímu rodičovství.⁹⁷

Občanský zákoník v ustanovení § 833 odst. 2 mluví v případě přiosvojení pouze o manželovi. Z toho vyplývá, že český právní řád neumožňuje využití institutu přiosvojení registrovanými partnery, tuto možnost dává pouze manželům. V minulosti došlo k několika návrhům na změnu zákona o registrovaném partnerství, které by umožnily osvojení dítěte partnerem rodiče. K prvnímu takovému návrhu na změnu zákona o registrovaném partnerství došlo v roce 2014. Jednalo se o poslanecký návrh, jehož podstatou bylo vytvoření nového ustanovení, konkrétně přidání § 13a, který by registrovaným partnerům umožnil osvojení dítěte svého partnera/partnerky obdobně jako je to umožněno manželovi rodiče dítěte. Tento návrh nebyl úspěšný a byl ukončen v prvním čtení.⁹⁸ Dalším návrhem byl vládní návrh na změnu zákona o registrovaném partnerství z roku 2016, který přinesl podrobnější rozpracování. Tento návrh měl registrovaným partnerům umožnit osvojit dítě partnera, aniž by zanikl jeho příbuzenský poměr k rodiči nebo příbuzným. Dítěti by byl přiznán status společného dítěte partnerů, ke kterému mají oba partneři rovná práva a rovné povinnosti. Nově by taktéž existovala pravomoc soudu nahradit souhlas partnera v případě rozporů.⁹⁹ Na ochranu rodiny a dítěte je navrhováno ustanovení, které říká, že „*partnerství nemůže být zrušeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem společného nezletilého dítěte partnerů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody. Zájem dítěte na trvání partnerství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po zrušení partnerství.*“¹⁰⁰ Projednávání tohoto návrhu se nedostalo ani k prvnímu čtení a bylo definitivně skončeno v roce 2017 uplynutím volebního období Poslanecké sněmovny ČR.¹⁰¹ Navrhované změny mají za cíl zajistit dětem rovné právo na ochranu rodinného života a ochranu jejich zájmů, ať už pocházejí z jakékoliv rodiny, heterosexuální nebo homosexuální.

Koncem listopadu roku 2020 Ústavní soud obdržel návrh okresního soudu Plzeň – jih na zrušení ustanovení § 3020 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v části, která zní: „*v části první, třetí a čtvrté*“ v rozsahu, ve kterém vylučuje aplikaci ustanovení o manželství na všechny otázky upravené v druhé části občanského zákoníku“, pro jeho rozpor s ústavním

⁹⁷ SEDLÁK, Petr. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 738.

⁹⁸ Sněmovní tisk 320. *Novela z. o registrovaném partnerství* [online]. psp.cz [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=320&CT1=0>>.

⁹⁹ *Vládní návrh zákona* [online]. psp.cz [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/doc/00/11/67/00116756.pdf>>.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 2.

¹⁰¹ Tamtéž

pořádkem podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky, a ustanovení § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Okresní soud Plzeň – jih se zabýval případem dvou žen, registrovaných partnerek, o možnosti osvojení dcery jedné z registrovaných partnerek. Partnerka matky dítěte zažádala o osvojení při zachování rodičovských práv biologické matky, tedy o tzv. přiosvojení, její žádosti nebylo vyhověno, neboť současná právní úprava takovou možnost registrovaným partnerům neumožňuje. Podle okresního soudu Plzeň – jih takové odepření možnosti osvojení způsobuje porušení práva na rodinný život a diskriminaci na základě sexuální orientace. Podle stanoviska samosoudkyně JUDr. Libuše Nové je „*nezletilá současně znevýhodněna oproti dětem v jiných zemích světa, kde praxe týkající se osvojení dětí registrovanými partnery již běžně funguje. K tomu soud dodává, že naše společnost se neustále vyvíjí a tímto krokem by mohla být posunuta kupředu*“.¹⁰² Ústavní soud tento návrh odmítl, ale problematikou přiosvojení registrovaných partnerů se bude i nadále zabývat na základě dřívějšího návrhu, který podal Obvodní soud pro Prahu 5.¹⁰³ V případě úspěchu ve věci se registrované partnerství zase více přiblíží manželství. Ale záleží pouze na zákonodárci, jakým směrem se právní úprava přiosvojení v ČR bude ubírat.

5.1.3 Společné osvojení dítěte registrovanými partnery

Jedná se o případy, kdy dvě osoby stejného pohlaví společně adoptují dítě, rodiči dítěte se stávají oba partneři nebo obě partnerky. V anglickém jazyce se shledáváme s názvem „*joint adoption*“. Český právní řád takovou adopci neumožňuje, zákaz pro registrované partnery vyplývá z ustanovení § 800 odst. 2 občanského zákoníku, který říká, že společnými osvojiteli mohou být pouze manželé. Manželství je v našem právním řádě institut odlišný od registrovaného partnerství, a proto možnost společného osvojení je vyhrazena pouze heterosexuálním párům. Z judikatury ESLP vyplývá, že osoby v registrovaném partnerství nejsou ve stejném postavení jako osoby v žijící manželství, ale mají stejné postavení jako stejnopohlavní pár v nesezdaném soužití.¹⁰⁴ Takový zákaz společného osvojení pro registrované partnery není proto diskriminační.

¹⁰² *Návrh na zrušení ustanovení § 3020 OZ* [online]. usoud.cz [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Navrhy/Pl_US_108_20_navrh.pdf> .

¹⁰³ *ÚS odmítl návrhy soudkyně z Plzně, osvojením u registrovaných partnerů se ale dál zabývá* [online]. ceska-justice.cz, 4. ledna 2021 [cit. 23. března]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2021/01/us-odmitl-navrhy-soudkyn-z-plzne-osvojenim-u-registrovanych-partneru-se-ale-dal-zabyva/>> .

¹⁰⁴ Gas a Dubois proti Francii

5.2 Stav právní úpravy v Evropě

Dekriminalizace homosexuálních vztahů probíhala v jednotlivých zemích odlišně, velký vliv měla tradice dané země, politika, náboženské vyznání a další. Pojem tradiční rodiny je v dnešní společnosti ovlivňován změnami v sociálních vztazích i možnostmi medicíny. „*Společenská realita a proměny společnosti nutí státy, aby se vypořádaly s právním postavením osob žijících v „netradičních“ rodinách.*“¹⁰⁵ Žádná mezinárodní úmluva na ochranu lidských práv neukládá signatářským státům povinnost přiznat homosexuálním jedincům nebo párům stejného pohlaví právo na adopci dětí. Záleží na jednotlivých státech, zda přijmou právní úpravu upravující okruh těchto vztahů. V Evropě se tedy můžeme setkat s velmi různorodou právní úpravou. Existují právní úpravy, které stanovují stejná práva pro heterosexuální i homosexuální jedince/páry ve vztahu k adopcím dětí nebo právní úpravy, které nepřipouštějí adopce dětí homosexuálními jedinci nebo stejnopohlavními páry.¹⁰⁶

Jedním z nejdůležitějších evropských dokumentů je Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod (podrobně kapitola 3.2). Právo na adopci není v Úmluvě vůbec zmíněno. Další významným mezinárodním dokumentem v oblasti adopce dětí, který nesmí být opomenut, je bezpochyby Evropská úmluva o osvojení dětí. Její verze z roku 1967 přiznávala právo na adopci dítěte pouze manželům či jednotlivcům, revidované znění úmluvy z roku 2008 umožňuje signatářským státům rozšířit působnost na páry stejného pohlaví, které vstoupili do manželství nebo registrovaného partnerství anebo na páry stejného pohlaví, které žijí ve stabilním soužití.

¹⁰⁵ GROCHOVÁ, Martina. Přístup k rodičovství v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*, 2018, č. 3, s. 26 – 40.

¹⁰⁶ PEJCHALOVÁ-GRUNWALDOVÁ, Vladimíra. *Homosexuálové a adopce v evropském kontextu*. Parlamentní Institut: 2010, studie č. 5.294, s. 17.

K otázce přístupu k rodičovství homosexuálních jednotlivců a stejnopohlavních párů existuje rozsáhlá judikatura Evropského soudu pro lidská práva. V těchto případech bývá nejčastěji dotčen výše zmíněný zákaz diskriminace, sexuální orientace je jedním z nejvíce podezřelých diskriminačních důvodů.¹⁰⁷ Z judikatury vyplývá, že tam, kde je rozlišováno na základě sexuální orientace v otázkách práv spadajících pod čl. 8 Úmluvy, musejí existovat obzvlášť přesvědčivé a závažné důvody pro rozdílné zacházení.¹⁰⁸ V minulosti Evropský soud pro lidská práva řešil několik případů týkajících se adopce dětí homosexuálně orientovanými osobami. Prvním takovým případem, který Soud posuzoval, byl případ *Fretté proti Francii*, který se týkal zamítnutí žádosti stěžovatele o adopci dítěte z důvodu, že jeho životní styl nezajišťoval dostatečné záruky, že dítěti poskytne vhodný domov jak z hlediska výchovného a psychologického, tak z hlediska rodinného prostředí. Podle stěžovatele bylo takové rozhodnutí francouzských úřadů svévolným zásahem do jeho práva na soukromý a rodinný život, neboť odůvodnění rozhodnutí se opíralo o jeho sexuální orientaci. Evropský soud pro lidská práva konstatoval, že nedošlo k porušení zákazu diskriminace podle článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy. Dále uvedl, že k dané problematice neexistují v členských státech jednotné principy. S ohledem na nejlepší zájem dítěte a další skutečnosti soud neshledal namítané rozdílné zacházení na základě sexuální orientace diskriminačním ve smyslu článku 14 Úmluvy. Konstatoval, že s ohledem na širokou mez uvážení, kterou disponují státy v této oblasti, a na potřebu chránit nejlepší zájmy dětí, rozhodnutí o zamítnutí žádosti o adopci neporušilo princip proporcionality. Tento názor byl o pár let později překonán v případě *E. B. proti Francii*. V tomto případě byla stěžovatelkou pětáctyřicetiletá učitelka mateřské školy, která žila ve společné domácnosti s jinou ženou (partnerkou), která zažádala francouzské úřady o zahraniční adopci jako svobodná matka. Ve své žádosti o adopci uvedla, že je homosexuálně orientovanou osobou a žije ve stabilním partnerském soužití se ženou. Úřady taktéž informovala o faktu, že by dítěti byla schopna poskytnout mužský vzor v osobě svého otce a švagra. Stěžovatelčina žádost o adopci byla zamítnuta z důvodů její sexuální orientace a absence poskytnutí mužského vzoru dítěti a dále také z důvodu nejednoznačného postoje stěžovatelčiny partnerky k adopci. Soud dospěl k závěru, že francouzské úřady jednaly se stěžovatelkou diskriminačním způsobem z důvodu její sexuální orientace v rozporu se zákazem diskriminace v článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 8 Úmluvy, který garantuje právo na rodinný život. Soud dále uvedl, že je tento případ odlišný od případu *Fretté v. Francie*, jednak skutečností, že

¹⁰⁷ GROCHOVÁ, Martina. Přístup k rodičovství ..., s. 29.

¹⁰⁸ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. ledna 2003, S. L. proti Rakousku, stížnost č. 45330/99.

stěžovatelka v daném případě žila ve stabilním partnerském soužití, a dále tím, že francouzské úřady ve svém rozhodnutí zmínily kvality stěžovatelky, její emoční potenciál a schopnosti vychovávat dítě. Toto rozhodnutí Soudu mělo zásadní význam na danou problematiku, z rozhodnutí vyplývá, že v rozhodování o povolení individuálního osvojení mají vnitrostátní orgány poměrně široký prostor pro uvážení s ohledem na princip nejlepšího zájmu dítěte, ale nesmí se při takovém rozhodování dopustit přímé/nepřímé diskriminace na základě sexuální orientace, sexuální orientace je zde zakázaným kritériem rozlišování, takové rozhodnutí je třeba opřít o jiné důvody. Soud dále posuzoval dva případy týkajících se osvojení dítěte partnerem rodiče. Ve věci *Gas a Dubois proti Francii* si dvě ženy, které tvořily stejnopohlavní pár, stěžovaly, že jim nebylo umožněno, aby jedna z nich adoptovala dítě druhé. Argumentace soudů se opírala o to, že takové povolení adopce by nebylo v nejlepším zájmu dítěte, protože za situace, kdy tzv. přiosvojení umožňuje právní řád pouze sezdáným párům, by stěžovatelka mohla osvojit pouze jako jednotlivec, čímž by nezbytně došlo ke zpřetrhání právních vazeb dítěte s druhou z nich, která byla jeho biologickou matkou. Soud připomněl, že „*manželství je tradiční institucí, k níž státy nemají povinnost otevřít přístup také stejnopohlavním párům, a že těm, kteří manželství uzavřou, je přiznáván specifický společenský status, který se může pojit s určitými výhodami*“.¹⁰⁹ Soud neshledal, že by sezdané heterosexuální páry a nesezdané homosexuální páry byly ve srovnatelné pozici, a neshledal proto ani porušení práv zaručených Úmluvou. Druhým případem je *Boeckel a Gessner-Boeckel proti Německu*, kdy si dvě ženy stěžovaly, že jim byla odmítnuta žádost, aby byly obě automaticky zapsány do rodného listu dítěte jako matky, když se dítě narodilo za trvání jejich registrovaného partnerství. Soud připomněl, že stát, který do svého práva zakotví možnost uzavření registrovaného partnerství, má jistý prostor pro uvážení, pokud jde o práva, která s takovým partnerstvím spojuje. Soud odmítl stížnost jako nepřijatelnou.

V Evropě umožňují adopci stejnopohlavním párům tyto země: Andorra, Belgie, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Island, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemí, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Velká Británie. Společnou adopci dětí neboli „*joint adoption*“ povoluje pouze několik málo z nich např. Belgie, Nizozemí, Švédsko atd. (dále podrobněji).

Níže, diplomová práce poskytuje přehled, který popisuje jednotlivá specifika osvojování dětí stejnopohlavními páry ve vybraných evropských zemích.

¹⁰⁹ GROCHOVÁ, Martina. Přístup k rodičovství ..., s. 36

1. Belgie

V roce 2003 se Belgie stala druhou zemí v Evropě, která umožnila stejnopohlavním párům uzavřít sňatek (stejnopohlavní manželství), který je postaven na roveň manželství. V roce 2006 byla v Belgii přijata právní úprava, která stejnopohlavním párům umožnila, jak individuální adopci, tak adopci společnou.

1. Dánsko

Dánsko je průkopníkem homosexuality, neboť již v roce 1930 zlegalizovalo homosexuální styk. Jako první na světě zavedlo institut registrovaného partnerství pro stejnopohlavní páry a to v roce 1989. Od roku 2009 je v Dánsku přípustná individuální adopce dětí stejnopohlavními páry i společná adopce dětí stejnopohlavními páry.

2. Finsko

Finská právní úprava připouštěla od roku 2009 pouze adopci biologického dítěte svého partnera/partnerky (tzv. second – parent adoption). Od roku 2017 je legalizována i společná adopce.

3. Island

Právní úprava umožňuje od roku 2006 individuální adopci dětí stejnopohlavními páry a také společnou adopci dětí stejnopohlavními páry.

4. Německo

V Německu je přípustná jak individuální adopce, tak společná adopce (2017) a adopce biologického dítěte partnera/partnerky.

5. Nizozemí

Nizozemí je považováno za jednu z nejliberálnějších zemí v Evropě. Už v roce 1979 byl přijat první zákon upravující vztahy stejnopohlavních párů (umožnil společné zdanění, poskytování sociálních dávek, změna důchodového systému). Nizozemí bylo první zemí v Evropě, která do svého právního řádu zakotvila možnost uzavírání stejnopohlavního manželství. Stejnopohlavní manželství a adopce dětí stejnopohlavními páry byly umožněny zákonem, který nabyl účinnosti v dubnu 2001. Tento zákon dovoluje jak individuální, tak společnou adopci, stejnopohlavní páry mají stejná práva ve vztahu k adoptivním dětem jako heterosexuální páry.

6. Norsko

Je zde povolena adopce individuální i adopce společná.

7. Rakousko

Od roku 2013 je uzákoněna adopce dítěte partnera a od roku 2016 společná adopce dětí pro stejnopohlavní páry.

8. Španělsko

I přesto, že je tato země spojena se silnou katolickou tradicí, je zde stejnopohlavním párům umožněna individuální a společná adopce dětí.

9. Švédsko

Ve Švédsku je přípustná jak individuální adopce dětí, tak společná adopce dětí, děti lze adoptovat v rámci Švédska nebo i z ciziny. Švédský právní systém taktéž umožňuje registrovaným partnerům adoptovat biologické/adoptované děti svých partnerů. Od roku 2009 je zde přípustné stejnopohlavní manželství.

10. Velká Británie

Ve VB je přípustná individuální a společná adopce dětí stejnopohlavními páry. Společná adopce je zakotvena v zákoně z roku 2002 *Adoption and Children Act*, který ji připouští u jakéhokoliv páru, heterosexuálního či homosexuálního, sezdaného či nesezdaného. Tento zákon se stal účinným až v roce 2005 a vztahuje se pouze na území Anglie a Walesu, nikoli na celé území VB. Ve Skotsku byla přípustná pouze individuální adopce, ale po přijetí zákona v roce 2007 *Adoption and Children (Scotland) Act* je zde i možnost společné adopce. Podávání a posuzování žádostí o společnou adopci je ve VB zdlouhavé a problematické. Je potřeba, aby žádost byla podána buď na příslušné orgánu místní správy, nebo agentuře, která zprostředkovává adopce. Zkoumá se pevnost a trvalost svazku a taktéž ekonomické a sociální podmínky partnerů. Následně může být žádost předána adopční porotě, pokud ta shledá, že jsou partneři vhodnými osvojiteli, předá žádost soudu, který rozhodne o samotné adopci.

6 UZNÁVÁNÍ ROZHODNUTÍ CIZÍCH STÁTŮ O RODIČOVSTVÍ

Některé právní řády evropských států popř. jiných států na světě umožňují uzavření manželství pro stejnopohlavní páry či adopci dětí stejnopohlavními páry. Právní řád ČR tuto možnost stejnopohlavním párům neumožňuje, dovoluje pouze uzavření registrovaného partnerství, které není ovšem postaveno na roveň manželství a dále umožňuje individuální adopci dítěte homosexuálně orientovanou osobou (podrobně v předchozích kapitolách) Můžeme se tedy setkat se situací, kdy stejnopohlavní pár uzavře manželství ve státě, jehož právní řád uzavření takového manželství dovoluje a následně pár zažádá o uznání takového manželství v ČR nebo se situací, kdy stejnopohlavní pár adoptuje dítě ve státě, jehož právní řád takovou adopci umožňuje a následně bude žádat o uznání takové adopce v ČR. Je třeba si zodpovědět otázku, zda je právní řád ČR na podobné situace náležitě připraven.

Podstata uznávání rozhodnutí cizích států spočívá v tom, že se cizímu rozhodnutí přiznávají stejné právní účinky, jako by šlo o tuzemské rozhodnutí. Uznávání rozhodnutí cizích států je upraveno především v právních předpisech Evropské unie, mezinárodních smlouvách a ve vnitrostátních předpisech. Unijní předpisy a mezinárodní smlouvy mají přednost před vnitrostátními předpisy, tyto právní normy lze aplikovat na rozhodnutí vydaná orgány členský států EU nebo států, které jsou smluvními stranami stejných mezinárodních smluv jako ČR. Jedná-li se o rozhodnutí jiného státu, je třeba postupovat podle vnitrostátních předpisů. Takovým vnitrostátní předpisem v ČR, který upravuje problematiku uznávání cizích rozhodnutí je zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZMPS“). Problematiku uznávání rozhodnutí o osvojení v ČR upravuje ustanovení § 63 ZMPS. Podle tohoto ustanovení se uznávají cizí rozhodnutí o osvojení v ČR, jestliže v době osvojení byl osvojitel, některý z osvojitelů nebo osvojenec státním občanem ČR a jestliže se to nepřičí veřejnému pořádku a nebrání tomu výlučná pravomoc českých soudů a osvojení by bylo přípustné i podle hmotněprávních ustanovení českého práva.¹¹⁰ Byli-li všichni účastníci řízení v době osvojení cizinci, uznávají se cizí rozhodnutí o osvojení v ČR bez dalšího řízení, jestliže se to nepřičí veřejnému pořádku a uznávají-li se taková rozhodnutí v domovských státech všech účastníků.¹¹¹ Veřejný pořádek je neurčitým právním pojmem, nabízí široký prostor pro ústavně konformní interpretaci. „*Výhradu veřejného pořádku je nutno chápat jako obranu proti důsledkům použití zahraničního práva, které by v tuzemsku byly nesnesitelné a neudržitelné.*“¹¹² „*Aplikace tohoto ustanovení vyžaduje nejen, aby cizí rozhodnutí bylo v rozporu s veřejným*

¹¹⁰ § 63 odst. 1 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

¹¹¹ § 63 odst. 2 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

¹¹² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I ÚS 3226/16, bod 56.

pořádkem, ale aby tomu tak bylo „zjevně“. To znamená, že použití tohoto institutu je omezeno na výjimečné případy, ve kterých je prokázána skutečná a dostatečně vážná hrozba některému ze základních zájmů společnosti.“¹¹³ Společné osvojení dítěte stejnopohlavním párem resp. registrovanými partnery není v ČR dovoleno, v tomto případě by se jednalo nepřipustné osvojení, které by vytvořilo překážku uznání takového rozhodnutí o osvojení. Touto problematikou se nedávno zabýval Ústavní soud, v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/20 (vyhlášen 11. ledna 2021) se vyslovil proti uznávání zahraničních adopcí dětí stejnopohlavními páry. Krajský soud v Praze podal ÚS návrh na zrušení ustanovení § 63 odst. 1 zákona ZMPS, ve slovech „a osvojení by bylo přípustné i podle hmotněprávních ustanovení českého práva“ v souvislosti s jím projednávaným odvoláním proti rozsudku Okresního soudu v Nymburce, kterým byl zamítnut návrh dvou registrovaných partnerů, občana ČR a občana Trinidadu a Toboga, žijících v USA, na uznání rozhodnutí Vrchního soudu v New Jersey, jímž dotyční osvojili dvě nezletilé děti. Podle Okresního soudu v Nymburce nebyla splněna jedna z podmínek ustanovení § 63 odst. 1 ZMPS a to, že by osvojení bylo přípustné i podle hmotněprávních ustanovení českého práva. Krajský soud v Praze se s tímto názorem ztotožnil a dle něj je tato podmínka neústavní, neboť neumožňuje poskytnutí ochrany rodinnému životu ve smyslu čl. 10 odst. 2 LZPS a rozhodnout podle nejlepšího zájmu dítěte. Krajský soud v Praze neshledával neústavní samotná pravidla pro osvojování, jak jsou zakotvena v občanském zákoníku, nýbrž pouze úpravu v zákoně o mezinárodním právu soukromém. Podstatou návrhu byla úvaha, že ústavnímu pořádku odporuje požadavek trvat na respektování vlastních pravidel pro osvojování i při rozhodování o uznání rozhodnutí cizího státu, kde byl osvojitelem občan České republiky. ÚS návrh Krajského soudu v Praze zamítl, neboť neshledal, že by napadené rozhodnutí bylo v rozporu s ústavním pořádkem. Argumentace ÚS se opírala o skutečnost, že ČR je podle čl. 1 odst. 1 Ústavy svrchovaným státem a jedním z definičních znaků a základním projevem státní svrchovanosti je výkon jurisdikce ve vztahu k událostem a osobám na vlastním výsostném území.¹¹⁴ „Podmínka stanovená v napadeném ustanovení tedy není ničím jiným než typickým projevem suverenity České republiky v podobě nepřiznání primátu vnitrostátního práva cizího státu nad právem českým.“¹¹⁵ ÚS již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/15 uvedl, že negativním rozhodnutím ve věci osvojení nemůže být porušeno právo na rodinný život, ze zákonné úpravy

¹¹³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. I ÚS 3226/16, bod 57.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 1. 2021, sp. zn. Pl. ÚS 6/20, bod 21.

¹¹⁵ *Vyhlášení nálezu ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS.6/20 ze dne 11. ledna 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou* [online]. usoud.cz, 11. ledna 2021 [cit. 25. března 2021]. Dostupné na <<https://www.usoud.cz/aktualne/vyhlaseni-nalezu-ustavniho-soudu-sp-zn-pl-us-6-20-dne-11-ledna-2021-rozhodnuti-zverejnene-s-tiskovou-zpravou>>.

je patrné, že zákonodárce v otázce osvojování preferuje manželský vztah, což ÚS označil již dříve za ústavně konformní. Ustanovení § 63 odst. 1 ZMPS neklade na uznání rozhodnutí cizích států vyšší nároky, než jsou kladeny na osvojení podle českého práva.¹¹⁶ „*Ústavní pořádek vnitrostátnímu právu cizích států, není-li smluvně ujednáno jinak, v tomto ohledu žádné zvláštní výsady na území České republiky nepřiznává. Smí-li zákonodárce stanovit pravidla pro osvojování, zásadně také může bránit tomu, aby tato pravidla byla „obcházena“ prostřednictvím zahraniční právní úpravy, tedy osvojováním českých občanů či českými občany v jiném státě (a to obcházena nikoli pouze účelově, nýbrž např. i v důsledku toho, že případní osvojitelé v zahraničí nějakou dobu žijí).*“¹¹⁷ ÚS taktéž podotkl, že ESLP dosud neshledal, že by neuznání cizozemského rozhodnutí o společném osvojení registrovanými partnery bylo v rozporu s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.¹¹⁸ Sama se spíše přiklání k názoru ÚS, neboť nepovažuju za správné zneužívání zahraniční právní úpravy k obcházení české právní úpravy. Situace by se mohla změnit, kdyby byla přijata právní úprava, která by umožňovala stejnopohlavním párům uzavření manželství či přiosvojení.

Dalším případem o uznání rozhodnutí cizího státu v oblasti rodičovství, kterým se ÚS v nálezu sp. zn. I. ÚS 3226/16 zabýval, bylo uznání kalifornského náhradního mateřství. Jedná se o jiný případ, než ten, který byl zmíněn výše, rozdíl je především v tom, že se jednalo o institut náhradního mateřství, nikoli osvojení, a předmětem řízení před ÚS bylo pouze rodičovství jednoho z partnerů, neboť rodičovství druhého partnera české orgány již dříve uznali. Případ pojednává o dvou mužích (stěžovateli), kteří jsou podle kalifornského práva manželé a žijí ve společné domácnosti ve státu Kalifornie, jeden z nich je státním občanem ČR. V roce 2012 podle kalifornského práva uzavřeli smlouvu s náhradní matkou, která donosila embryo vzniklé umělým oplodnění z vajíčka anonymní dárkyně a spermatu jednoho ze stěžovatelů, aniž by bylo známo kterého z nich. Rozsudkem kalifornského soudu bylo rozhodnuto, že právními rodiči nenarozeného dítěte jsou oba muži, po narození dítěte byli zapsáni jako rodiče do rodného listu dítěte. Následně požádali Úřad městské části Praha 1 o vydání osvědčení o státním občanství svého dítěte. Tento úřad řízení přerušil a vyzval stěžovatele, aby zahájili řízení před Nejvyšším soudem o uznání výše zmíněného rozsudku kalifornského soudu. Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 22. 5. 2015 uznal rozsudek kalifornského soudu o rodičovství, ale pouze ve vztahu k jednomu z mužů (stěžovatel 1), který byl státním občanem ČR. Na základě toho bylo dítěti vystaveno osvědčení o státním občanství a vydán

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. ledna 2021, sp. zn. Pl. ÚS 6/20, bod 25.

¹¹⁷ Tamtéž, bod 27.

¹¹⁸ Tamtéž, bod 29.

rodný list, ve kterém je stěžovatel 1 zapsán jako otec dítěte. Nejvyšší soud vůbec neřešil otázku rodičovství druhého muže (stěžovatele 2), proto poté podali návrh k Nejvyššímu soudu na uznání rozsudku kalifornského soudu ve vztahu k druhému z nich. Nejvyšší soud tento návrh rozsudkem zamítl, protože by se to zjevně přičilo veřejnému pořádku. Oba muži, společně i se svým potomkem proti tomuto rozhodnutí Nejvyššího soudu podali ústavní stížnost, ve které namítají rozpor se svými ústavně zaručenými právy na soukromý a rodinný život, rozpor s principem nejlepšího zájmu dítěte a diskriminaci. ÚS nejdříve posuzoval, zda mezi stěžovateli existuje rodinný život ve smyslu čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy. Podle judikatury ESLP stejnopohlavní pár ve stabilním svazku, který spolu sdílí společnou domácnost, spadá pod ochranu rodinného života. ÚS se ztotožnil s názorem Nejvyššího soudu, že *„uznání rodiny, v zahraničí legálně vzniklé za využití náhradního (surogátního) mateřství, se zjevně nepřičí veřejnému pořádku. V takovém případě surrogátní matka ve shodě s příslušnou zahraniční úpravou není právní matkou dítěte. Vzhledem k tomu, že mezi stěžovateli vzniklo manželství dle zahraničního práva a ve vztahu k oběma platí právní rodičovství a není pochyb, že má dítě k oběma úzké vazby, tak vytvářejí všichni tři spolu rodinný život ve smyslu ve smyslu čl. 8 Úmluvy a čl. 10 odst. 2 Listiny“*.¹¹⁹ Podle ÚS nelze rodičovství k dítěti nabytém skrze institut náhradního mateřství připodobnit ani k osvojení dítěte, ani k rodičovství přirozenému, takový institut není v českém právním řádu nijak upraven.¹²⁰ Dále ÚS posuzoval, zda napadené rozhodnutí je v souladu s nejlepším zájmem dítěte podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Z judikatury ÚS vyplývá, že v případě soudního rozhodování o dětech nelze upřednostňovat abstraktní principy před nejlepším zájmem dítěte v konkrétním případě. ÚS neshledal žádné argumenty, které by naznačovaly, že nejlepší zájem dítěte by mohl spočívat v jiném rozhodnutí než uznání rodičovství obou stěžovatelů. Napadený rozsudek je podle ÚS vadný jen tím, že se nejlepším zájmem dítěte vůbec nezabývá. *„V nejlepším zájmu třetího stěžovatele je, aby jeho faktický a v zemi bydliště i právní vztah ke druhému stěžovateli jako rodiči byl uznán i na území České republiky. Pokud bychom tento vztah neuznali, tak bychom třetímu stěžovateli v České republice navždy uzavřeli možnost na vývoj a výchovu v úplné rodině, ve které fakticky vyrůstá.“*¹²¹ Podle ÚS *„neuznání cizího rozhodnutí, kterým bylo určeno rodičovství k dítěti dvou osob stejného pohlaví v situaci, kdy už rodinný život byl mezi nimi fakticky i právně konstituován formou náhradního mateřství, z důvodu, že české právo neumožňuje rodičovství dvou osob stejného pohlaví, je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte chráněným čl. 3 odst. 1*

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. května 2013, sp. zn. I ÚS 3226/16, bod 24.

¹²⁰ Tamtéž, bod 20, 21.

¹²¹ Tamtéž, bod 40.

*Úmluvy o právech dítěte. V případě, že mezi osobami rodinný život, vzniklý na legální bázi, již existuje, je povinností všech orgánů veřejné moci jednat tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet, a musí být respektovány právní záruky, které chrání vztahy dítěte a jeho rodiče.*¹²² ÚS z těchto důvodů napadený rozsudek Nejvyššího soudu zrušil. Takové rozhodnutí ÚS vyvolalo horlivé debaty a má své odpůrce. Profesor Ivo Telec, z Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, ostře kritizuje počin ÚS. Uznání kalifornského rozsudku považuje za zřejmý rozpor s veřejným pořádkem ČR. Jeho kritika se opírá o nedostatečné provedení právního poměrování kolidujících hodnot (na jedné straně stojí nejlepší zájem dítěte a na druhé straně ochrana veřejného pořádku) ze strany ÚS a o absenci metodického postupu ÚS. Dle názoru profesora Telce lásku heterosexuálních rodičů nedokáže nahradit láska stejnopohlavního páru, protože pokaždé bude fakticky chybět mateřství nebo otcovství.¹²³ ÚS v nálezu několikrát opakuje a zdůrazňuje, že se nejedná o rozhodnutí zavádějící plošné uznávání rodičovství párů stejného pohlaví ani o změnu legislativy. Rozhodnutí se týká individuálního případu, kde ÚS má kompetenci rozhodnout, zda bylo porušeno některé ústavně zaručené lidské právo/svoboda. Podle mého názoru se jedná o průlomové rozhodnutí, které narušuje určitý model, na kterém společnost stojí a považuje ho za správný. Dnešní moderní společnost je plná extrémů, na jednu stranu se objevuje přehnaná propagace gay a lesbického soužití či rodičovství a na druhé straně mnohdy až homofobní klima. Homoparentální rodina není v ČR právně ani symbolicky chápána jako rodina plnohodnotná. Obavy společnosti se především soustředí na výchovu a postavení dítěte v homoparentálních rodinách.

Výroky ÚS v obou výše zmíněných případech se týkají pouze rodičovství vzniklého v zahraničí. Gayové a lesby nemohou i nadále v ČR společně osvojit dítě, ani jeden z nich nemůže při-osvojit dítě druhého partnera a možnost náhradního mateřství není i nadále právním řádem řešena. Tyto rozhodnutí zanechávají gaye a lesby v pozici rodičů na půli cesty.¹²⁴ Jedním z problémů, který může nastat při neuznání rozhodnutí o rodičovství, je ten, že stejnopohlavní rodiče nemají na území ČR ke svému dítěti popř. dětem žádný vztah. Překročením českých hranic přestává jejich rodina existovat a to sebou nese mnohá úskalí, např. v případě zranění dítěte nebudou mít stejnopohlavní rodiče právo na informace o jejich zdravotním stavu. Na tuto problematiku upozornili i tři ústavní soudci, kteří zaujali odlišné stanovisko k výroku a

¹²² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. května 2013, sp. zn. I ÚS 3226/16, bod 50.

¹²³ TELEČ, Ivo. Kritický pohled na nález Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela. *Právní rozhledy*, 2017, č. 19, s. 670 – 674.

¹²⁴ JSME FÉR. *Vítáme výrok ÚS, který právo dítěte na oba rodiče upřednostnil před zákonem* [online]. jsmefer.cz, 24. července 2017 [cit. 26. března 2021]. Dostupné na <https://www.jsmefer.cz/vitame_vyrok_ustavniho_soudu>.

odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 6/20. Neuznání rodinné vazby mezi otci a dětmi je podle nich porušením práva nezletilých na ochranu jejich rodiny. Další problematickou oblastí může být samotný rodný list. V rodném listě ČR existují pouze dvě kolonky pro zapsání rodičů dítěte – jedna kolonka pro otce dítěte, druhá pro matku dítěte. Rodný list ČR nepamatuje na situace, kdy děti vyrůstající v homoparentálních rodinách mají tři, případně čtyři rodiče – biologickou matku, biologického otce, matku sociální a popřípadě i sociálního otce. Podle Kutálkové (2015) by uvedení sociálních rodičů do dokladů dítěte bylo důležitým krokem k právní jistotě rodiny, k ochraně práv dítěte v případě rozchodu biologického a sociálního rodiče. Dítě by získalo další práva, např. právo na informace o zdravotním stavu rodiče, právo dědické.¹²⁵ Proto se domnívám, že právní řád ČR tedy není na takové situace dostatečně řádně připraven, neboť přehlíží potřeby a právní jistoty dětí vyrůstajících v homoparentálních rodinách, ale i dětí, které pocházejí z náhradního mateřství a jsou vychovávaných páry heterosexuálními.¹²⁶

¹²⁵ KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu ...*, s. 62.

¹²⁶ JSME FÉR. *Vítáme výrok ÚS, který právo dítěte na oba rodiče upřednostnil před zákonem* [online]. jsmefer.cz, 24. července 2017 [cit. 26. března 2021]. Dostupné na <https://www.jsmefer.cz/vitame_vyrok_ustavniho_soudu>.

ZÁVĚR

Homoparentalita existuje nezávisle na tom, zda ji zákonodárce uznává nebo ne. Většina evropských zemí uznává dlouhodobé soužití párů stejného pohlaví. K těmto státům se řadí i ČR, která do svého právního řádu zakotvila institut registrovaného partnerství. Stejnopohlavní pár má několik možností, jak se stát rodiči: pěstounství, osvojení, asistovaná reprodukce, náhradní mateřství. Ale ne všechny tyto možnosti právní řád ČR umožňuje. Jedinou legální možností vzniku homoparentální rodiny je individuální adopce dítěte homosexuálně orientovanou osobou (popř. individuální pěstounská péče). Zákon staví registrované partnery v otázce rodičovství do horší pozice než nesezdané homosexuální páry, neboť společná adopce je povolena pouze manželským párům. Legislativa ČR homoparentalitu resp. homoparentální rodiny jako takové vůbec neřeší a neposkytuje jí žádnou ochranu.

Vzhledem ke společenským změnám a vývoji právní úpravy v evropských zemích považuji změnu legislativy za žádoucí a je jen otázkou času, kdy se tak stane. Za nejjednodušší cestu považuji možnost uzavírání manželství pro stejnopohlavní páry, tím by se vyřešila i otázka přiosvojení a společné adoptce pro stejnopohlavní páry. Ovšem vzhledem k homofobnímu klimatu v ČR nepovažuji tuto cestu za efektivní a uskutečnitelnou. Přikláním se tedy k variantě postupných změn v právní úpravě, nejdříve uzákonění společné adoptce pro stejnopohlavní páry, přiosvojení pro stejnopohlavní páry a až poté popř. uzavírání stejnopohlavního manželství. Považuji ale za nezbytné, aby v individuálních případech bylo zkoumáno, zda konkrétní stejnopohlavní pár (osvojitelé) je vhodnými rodiči pro konkrétní dítě.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie a komentářová literatura

BEŇOVÁ, Kateřina. Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. 72 s.

BOBEK, Michal. Rovnost a diskriminace. Praha: C. H. Beck, 2007. 480 s.

BUREŠOVÁ, Kateřina. Homoparentalita v aspektech práva. Brno, 2013. Rigorózní práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta právnická.

KOHOUTEK, Rudolf. Základy užité psychologie. Akademické nakladatelství CERM, 2002. 544 s.

KUKLA, Lubomír a kolektiv. Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí. Praha: Grada, 2016. 456 s.

KUTÁLKOVÁ, Petra. Duhové rodiny ve stínu státu: situace homoparentálních rodin s malými dětmi. Praha: Prague Pride, 2015. 70 s.

KUTÁLKOVÁ, Petra. Sešívání rodiny: nový život zevnitř i zvenku. Praha: Prague Pride, 2017. 47 s.

PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. 598 s.

PEJCHALOVÁ-GRUNWALDOVÁ, Vladimíra. Homosexuálové a adopce v evropském kontextu. Parlamentní Institut: 2010, studie č. 5.294, s. 17.

POLÁŠKOVÁ, Eva. Plánovaná lesbická rodina: klíčové aspekty přechodu k rodičovství. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 250 s.

SEDLÁK, Petr. HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1256 s.

SLOBODA, Zdeněk. Dospívání, rodičovství a (homosexualita). Praha: Pasparta Publishing, s.r.o., 2016. 164 s.

SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. 3. vydání. Praha: Portál, 2007. 174 s.

ŠIMEK, Jiří. Lékařská etika. Praha: Grada Publishing, a.s., 2015. 244 s.

ŠUSTEK, Petr. HOLČAPEK, Tomáš. Zdravotnické právo. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 852 s.

Odborné články a příspěvky ve sborníku

HOBZANOVÁ, Hana. Surogátní mateřství: mohou psychologické výzkumy svědčit pro přijetí v praxi? *Psychosom*, 2016, roč. 14, č. 3, s. 152 – 163.

- GROCHOVÁ, Martina. Přístup k rodičovství v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*, 2018, č. 3, s. 26 – 40.
- KALVACH, Marian. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *In: Zdravotnictví a právo*. 2009, roč. 13, č. 7-8, s. 15.
- KONEČNÁ, Hana. Asistovaná reprodukce u single osob a homosexuálních párů. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky*, 2017, roč. 7, č. 1, s. 14.
- SEDLÁČKOVÁ, Anna. Máš radši maminku, nebo maminku? *Psychologie dnes*. 2011, č. 5, s. 12 – 15.
- SOKOLOVÁ, Věra. Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství. *Sociologický časopis*, 2009, roč. 44, č. 1, s. 115 – 145.
- TELEC, Ivo. Kritický pohled na nález Ústavního soudu: uznání kalifornského rodičovského statusu stejnopohlavního manžela. *Právní rozhledy*, 2017, č. 19, s. 670 – 674.
- VOHLÍDKOVÁ, Marta. MAŘÍKOVÁ, Hana. Bariéry rodičovství neheterosexuálních lidí v ČR. *Fórum sociální politiky*. 2019, č. 6, s. 20.
- WEISS, Petr. PROCHÁZKA, Ivo. Homosexualita – příčiny, výskyt a „terapie“. *Vesmír*, 2010, roč. 89, č. 2, s. 121 – 123. Dostupné na <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2010/cislo-2/homosexualita-priciny-vyskyt-terapie.html>.

Právní předpisy

- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku ČR, ve znění pozdějších předpisů
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Evropská úmluva o osvojování dětí
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 371/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 6. března 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. května 2013, sp. zn. I. ÚS 3226/16

Nález Ústavního soudu ze dne 14. června 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 29. června 2017, sp. zn. I ÚS 3226/16

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. ledna 2021, sp. zn. Pl. ÚS 6/20

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. června 1979, *Marckx v. Belgie*, stížnost č. 6833/74.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. července 1997, *Di Lazzaro proti Itálii*, stížnost č. 31924/96.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. února 2002, *Fretté proti Francii*, stížnost č. 36515/97.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. ledna 2003, *S. L. proti Rakousku*, stížnost č. 45330/99.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. ledna 2008, *E. B. proti Francii*, stížnost č. 43564/02.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. března 2010, *Gas a Dubois proti Francii*, stížnost č. 25951/07.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. května 2013, *Boeckel a Gessner-Boeckel proti Německu*, stížnost č. 8017/11.

Internetové zdroje

Brief of the American Psychological Association [online]. supremecourt.gov [cit. 19. 12. 2020].

Dostupné na https://web.archive.org/web/20190412074914/https://www.supremecourt.gov/ObergefellHodges/AmicusBriefs/14-556_American_Psychological_Association.pdf.

CIPRÝN, Štěpán. FLAŠÍKOVÁ, Lenka. *Náhradní mateřství v českém právu* [online]. pravni prostor.cz, 18. 11. 2019 [cit. 12. 1. 2021]. Dostupné na <https://www.pravni prostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nahradni-materstvi-v-ceskem-pravu>.

Institut osvojení dítěte a podmínky osvojení [online]. epravo.cz, 13. června 2001 [cit. 9. února 2021]. Dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/institut-osvojeni-ditete-a-podminky-osvojeni-9055.html>.

Je to fér? [online]. amnesty.cz, [cit. 23. 1. 2021]. Dostupné na https://www.amnesty.cz/lgbti/je-registrovane-manzelstvi-fer?gclid=EAIaIQobChMI3KTBwo7O7gIVidmyCh3-IQCtEAAYASAAEgIUZPD_BwE.

JSME FÉR. *Vítáme výrok ÚS, který právo dítěte na oba rodiče upřednostnil před zákonem* [online]. jsmefer.cz, 24. července 2017 [cit. 26. března 2021]. Dostupné na <https://www.jsmefer.cz/vitame_vyrok_ustavniho_soudu>.

Návrh na zrušení ustanovení § 3020 OZ [online]. usoud.cz [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Navrhy/Pl._US_108_20_navrh.pdf> .

Pěstounská péče. [online]. nahradnirodina.cz [cit. 6. ledna 2021]. Dostupné na <<https://www.nahradnirodina.cz/pestounska-pece>>.

PITONÁK, Michal *Stručný vývoj postavení “homosexuality” (ne-heterosexuality) v Česku* [online]. Queergeography.cz, 17. 8. 2016 [cit. 24. 1. 2021]. Dostupné na <<https://www.queergeography.cz/strucny-vyvoj-postaveni/>>.

Pouhá skutečnost, že osoba žije v registrovaném partnerství nemůže být překážkou osvojení dítěte [online]. bulletin-advokacie.cz, 29. června 2016 [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/pouha-skutecnost-ze-osoba-zije-v-registrovanem-partnerstvi-nemuze-byt-prekazkou-osvojeni-ditete>>.

Registrované partnerství [online]. europa.eu [cit. 18. února 2021]. Dostupné na <https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/registered-partners/index_cs.htm>.

Rovnost manželství ve světě [online]. queergeography.cz [cit. 18. února 2021]. Dostupné na <<https://www.queergeography.cz/sexualni-obcanstvi/rovnost-manzelstvi-ve-svete/>>.

Same-sex marriage around the world [online]. pewforum.org, 28. 9. 2019 [cit. 24. 1. 2021]. Dostupné na <<https://www.pewforum.org/fact-sheet/gay-marriage-around-the-world/>>.

Sněmovní tisk 320. Novela z. o registrovaném partnerství [online]. psp.cz, [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=320&CT1=0>>.

ŠABATOVÁ, Anna. *Být LGBT+ v Česku* [online]. ochrance.cz, 14. května 2019 [cit. 15. prosince 2020]. Dostupné na <https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/VyzkumLGBT.pdf>.

Šance dětem. Sdílené rodičovství – když jedna máma a jeden táta nestačí. [online]. sancedetem.cz, 8. října 2020 [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <<https://www.sancedetem.cz/sdilene-rodicovstvi-kdyz-jedna-mama-jeden-tata-nestaci>>.

ŠÍPKA, Magdaléna. *At' žijí duhové rodiny.* [online] denikreferendum.cz, 11. července 2016 [cit. 19. prosince 2020]. Dostupné na <<https://denikreferendum.cz/clanek/23339-at-ziji-duhove-rodiny>>

TOMANOVÁ, Veronika. Moderní rodina aneb osvojení registrovanými partnery [online]. epravo.cz, 9. srpna 2016 [cit. 20. března 2021]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/moderni-rodina-aneb-osvojeni-registrovanymi-partnery-102549.html>>.

ÚS odmítl návrhy soudkyň z Plzně, osvojením u registrovaných partnerů se ale dál zabývá [online]. ceska-justice.cz, 4. ledna 2021 [cit. 23. března]. Dostupné na <<https://www.ceska-justice.cz/2021/01/us-odmitl-navrh-y-soudkyn-z-plzne-osvojenim-u-registrovanych-partneru-se-ale-dal-zabyva/>>.

Uzavření registrovaného partnerství [online]. mvcr.cz, 20. 8. 2020 [cit. 21. 1. 2021]. Dostupné na <<https://www.mvcr.cz/clanek/uzavreni-registrovaneho-partnerstvi.aspx>>.

VALC, Jakub. *Náhradní mateřství: na hraně nebo za hranou zákona?* [online]. epravo.cz, 17. 12. 2020 [cit. 12. 1. 2021] Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-na-hrane-nebo-za-hranou-zakona-112249.html>>.

Vládní návrh zákona [online]. psp.cz [cit. 23. března 2021]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/doc/00/11/67/00116756.pdf>>.

Vyhlášení nálezu ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS.6/20 ze dne 11. ledna 2021 – rozhodnutí zveřejněné s tiskovou zprávou [online]. usoud.cz, 11. ledna 2021 [cit. 25. března 2021]. Dostupné na <<https://www.usoud.cz/aktualne/vyhlaseni-nalezu-ustavniho-soudu-sp-zn-pl-us-6-20-dne-11-ledna-2021-rozhodnuti-zverejnene-s-tiskovou-zpravou>>.

Výzkum veřejného ochránce práv. *Být LGBT+ v Česku* [online]. ochrance.cz, 14. 5. 2019 [cit. 17. 1. 2021]. Dostupné na <https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>.

Zaostřeno na EU a rovnost LGBTI osob [online]. op.europa.cz, 1. února 2020 [cit. 18. března 2021]. Dostupné na <<https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/lgbti/cs/>>.

ZETÍKOVÁ, Michaela. *Jak přežít coming out.* [online] psychologie.cz, 5. března 2013 [cit. 22. prosince 2020]. Dostupné na <<https://psychologie.cz/jak-prezit-coming-out>>.

Známé neznámé registrované partnerství: statistiky RP v Česku po 14 letech [online]. soc.cas.cz, 26. 6. 2020 [cit. 15. 1. 2021]. Dostupné na <<https://www.soc.cas.cz/aktualita/zname-nezname-registrovane-partnerstvi-statistiky-rp-v-cesku-po-14-letech>> .

Znáte rozdíl mezi manželstvím a registrovaným partnerstvím? Možná budete překvapeni [online]. praguepride.cz, 29. 11. 2017 [cit. 21. 1. 2021]. Dostupné na <<https://praguepride.cz/cs/cteni-a-foto/clanky/134-znate-rozdil-mezi-manzelstvim-a-registrovanym-partnerstvim-mozna-budete-prekvapeni>>.

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o problematice rodičovství párů stejného pohlaví. Zaměřuje se především na možnosti vzniku homoparentálních rodin. Dále tato práce poskytuje pohled na homoparentalitu v některých zemích Evropské unie. Cílem práce bylo analyzovat a zhodnotit současnou právní úpravu homoparentality v ČR. Právní řád ČR stejnopohlavní rodičovství nijak neřeší a stejnopohlavní páry naráží při zakládání rodiny na mnoho problémů. Stejnopohlavní páry nemají při zakládání rodiny stejná práva a možnosti jako páry heterosexuální a i v běžném životě se musí vyrovnávat s nepříjetím svého rodinného uspořádání ze strany společnosti.

Abstract

This diploma thesis deals with the issue of parenting same-sex couples. It focuses mainly on the possibilities of homoparental families. Then this diploma thesis provides an insight into homoparentality in some countries of the European Union. The purpose of this diploma thesis was to analyze and evaluate the current legal regulation of homoparentality in the Czech Republic. The legal order of the Czech Republic does not solve same-sex parenthood in any way, and same-sex couples encounter many problems when starting a family. Same-sex couples do not have the same rights and opportunities when starting a family as heterosexual couples, and even in everyday life they have to cope with the non-acceptance of their family by society.

Klíčová slova:

Alternativní rodina, homosexualita, registrované partnerství, rodičovství, stejnopohlavní pár

Key words:

Alternative families, homosexuality, registered partnership, parenthood, same – sex couple